

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**з організації та проведення державних екзаменів
освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
на здобуття кваліфікації «бакалавр з менеджменту»**

*(для студентів 4 курсу всіх форм навчання
напряму підготовки 6.030601 – Менеджмент
галузі знань 0306 – Менеджмент і адміністрування)*

**Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2015**

Методичні вказівки з організації й проведення державних екзаменів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» на здобуття кваліфікації «бакалавр з менеджменту»(для студентів 4 курсу всіх форм навчання напряму підготовки 6.030601 – Менеджмент галузі знань 0306 – Менеджмент і адміністрування)/ Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: І. М. Писаревський, Л. В. Оболенцева, С. А. Александрова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 88 с.

Укладачі: д.е.н., проф. І. М. Писаревський

к.е.н., доц. Л. В. Оболенцева

к.пед.н., доц. С. А. Александрова

Рецензент: д.е.н., проф. Н. В. Кузьмінчук

*Рекомендовано кафедрою туризму та готельного господарства
протокол № 1 від 28.08.2015 р.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ	5
2. ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ	6
3. ПРОГРАМА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ	6
3.1 МЕНЕДЖМЕНТ І АДМІНІСТРУВАННЯ.....	6
3.1.1 АДМІНІСТРАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ.....	6
3.1.2 МЕНЕДЖМЕНТ.....	10
3.1.3 СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ.....	14
3.1.4 САМОМЕНЕДЖМЕНТ.....	19
3.1.5 ТЕОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	23
3.1.6 УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	27
3.1.7 УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ.....	34
3.1.8 ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ.....	37
3.2 ЛОГІСТИКА.....	42
3.3 ЕКОНОМІКА ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ.....	46
3.4 ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	49
3.5 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИНДУСТРІЇ.....	56
3.6 ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ.....	59
3.7 ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА.....	66
3.8 ПРАВО (ПРАВОНАВСТВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО. ТРУДОВЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО).....	75

ВСТУП

Державна атестація студента здійснюється після завершення ним навчання у вищому закладі освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні.

Бакалавр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні і спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Проводиться державна атестація студента з метою визначення фактичної відповідності рівня освітньої (кваліфікаційної) підготовки вимогам освітньої (кваліфікаційної) характеристики.

До складання державного екзамену, що проводиться на відкритому засіданні державної комісії допускаються студенти, які виконали всі вимоги навчального плану.

Методичні рекомендації розроблені відповідно до вимог галузевих стандартів вищої освіти з підготовки фахівців рівня «бакалавр» професійного напрямку підготовки «Менеджмент» галузі знань «Менеджмент і адміністрування» та мають на меті надання допомоги студентам при підготовці до державного кваліфікаційного екзамену.

Навчальні дисципліни, що виносяться на державний екзамен:

1. МЕНЕДЖМЕНТ І АДМІНІСТРУВАННЯ

1.1 АДМІНІСТРАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

1.2 МЕНЕДЖМЕНТ

1.3 СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

1.4 САМОМЕНЕДЖМЕНТ

1.5 ТЕОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

1.6 УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

1.7 УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ

1.8 ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

2. ЛОГІСТИКА

3. ЕКОНОМІКА ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ

4. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

5. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРІНДУСТРІЇ

6. ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ

7. ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА

8. ПРАВО (ПРАВОЗНАВСТВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО. ТРУДОВЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО)

1 ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Комплексний кваліфікаційний державний екзамен освітньо–кваліфікаційного рівня «бакалавр» складається з двох етапів. Перший етап включає тестову перевірку знань, другий передбачає письмове розв'язання комплексної ситуаційної задачі з зазначених у вступі дисциплін.

На першому етапі здійснюється письмове тестування протягом однієї астрономічної години (60 хвилин). Студенти отримують індивідуальні стандартизовані бланки для оцінювання відповідей та бланки з тестовими завданнями (60 тестів). Викладач пояснює порядок заповнення бланку оцінювання, на якому студенти зазначають групу, прізвище, ініціали, варіант, дату проведення тестування.

Надалі студенти працюють над розв'язанням тестів, проставляючи номер обраної відповіді на кожне з тестових завдань до відповідної клітини поруч з номером запитання.

Тестові завдання закритої форми складаються з двох компонентів:

- а) запитальної (змістовної) частини;
- б) 3 – 4 відповідей (тільки одна з яких є правильною).

За 15 хвилин до закінчення етапу тестування екзаменатор робить відповідне повідомлення, наприкінці яких бланк оцінювання здається Комісії разом з бланками тесту.

Після цього кожному студенту видається комплексна ситуаційна задача та декілька аркушів формату А4. Останні підписуються студентами – зазначається група, прізвище, ініціали, номер задачі. Тривалість розв'язання останньої – 4 години.

Структура задачі:

- 1) характеристика ситуації (вихідні умови);
- 2) інформаційне забезпечення;
- 3) завдання.

По закінченні 4 годин аркуші з розв'язанням та чернетки здаються Комісії.

Після перевірки работ державна комісія на закритому засіданні відкритим голосуванням приймає рішення про оцінювання знань, виявлених студентами при складанні державного екзамену, а також про присвоєння студентам кваліфікації «бакалавр» та видачу їм державних документів про неповну вищу освіту.

Результати складання державного екзамену оголошуються в день їх проведення після оформлення протоколу засідання державної комісії.

Студенту, який успішно склав державні екзамени, рішенням державної комісії присвоюється кваліфікація «бакалавр» і видається державний документ про неповну вищу освіту.

У разі якщо студент не пройшов державної атестації він відрховується з вищого закладу освіти як такий, що виконав навчальний план, але не пройшов державної атестації. Йому видається академічна довідка встановленого зразка.

2 ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Реєстрація учасників державного кваліфікаційного екзамену починається за 30 хвилин до його початку, запізнення є неприпустимими.

2. Студенти до початку державного кваліфікаційного екзамену мають надати секретарю Комісії залікову книжку.

3. Під час екзамену забороняється:

- використовувати будь-яку літературу, записи, мобільні телефони;
- підказувати, говорити, надавати консультації студентами один одному;
- консультуватися з членами державної екзаменаційної комісії;
- виходити з аудиторії з будь-якими робочими аркушами.

У разі недотримання перелічених вище вимог студент буде видалений з аудиторії без попередження й права продовження складання екзамену.

Неприпустимим є продовження роботи над завданням після оголошення про її закінчення.

3 ПРОГРАМА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

Програма державного комплексного кваліфікаційного екзамену складена згідно з галузевим стандартом вищої освіти Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напряму підготовки «Менеджмент».

3.1 МЕНЕДЖМЕНТ І АДМІНІСТРУВАННЯ

3.1.1 АДМІНІСТРАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

- сутність та характеристики основних категорій та функцій адміністративно-державного управління;
- проблеми сучасного адміністративно-державного менеджменту;
- основні теорії адміністративно-державного управління;
- основні тенденції розвитку і модернізації державного і муніципального управління з урахуванням світової адміністративної практики.

вміти:

- аналізувати економічне, правове і соціальне середовище, у якому діють органи державного управління і реалізується державна політика;
- застосовувати сучасні методики і технології розробки, реалізації й оцінки політичних і адміністративних рішень, програм і планів розвитку;
- приймати і реалізовувати результативні управлінські рішення на основі забезпечення компромісу інтересів різних організацій, громадськості, держави.

мати компетентності:

- приймати оптимальні управлінські рішення за допомогою методів адміністративного менеджменту;
- розробляти ефективні управлінські рішення за допомогою методів адміністративного менеджменту;
- здійснювати обґрунтування прийняття управлінських рішень за допомогою методів адміністративного менеджменту.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Історичні передумови та еволюція адміністративного менеджменту. Класична адміністративна школа: А. Файоль. Л. Урвік, Г. Черч, Дж. Муні, А. Рейлі. Теорія адміністративної організації ідеального типу М. Вебера. Сучасна концепція адміністративного менеджменту. Принципи адміністративного управління. Критика концепції адміністративного менеджменту. Управлінський бюрократизм. Проблеми й перспективи розвитку адміністративного менеджменту в умовах хаосу та невизначеності. Адміністративний менеджмент в різних ділових культурах та цивілізаціях: вплив національних традицій, культури та менталітету.

Система адміністративного управління (Administrative Management System – AMS). Категорії адміністративного менеджменту. Структура AMS. Рівні формування AMS. Адміністративний менеджмент в бізнес-організаціях (business administration), некомерційних та громадських організаціях (public administration). Адміністративні органи управління та їх різновиди. Адміністрація (апарат управління) як орган адміністративного управління та суб'єкт адміністративного менеджменту, її форми, завдання, функції та структура. Сутність і значення процесу адміністративного менеджменту. Складові процесу адміністративного менеджменту: функції (технологія), методи, управлінські рішення. Менеджер-адміністратор як ключовий елемент системи адміністративного управління та суб'єкт адміністративного менеджменту. Зміст діяльності, функції й завдання менеджера-адміністратора. Адміністративні посади та їх ієрархія. Вимоги до сучасного менеджера-адміністратора.

Сутність адміністративного планування. Цільовий підхід до планування. Принципи адміністративного планування. Рівні адміністративного планування. Методичні основи адміністративного планування. Методи розробки планів. Графіки виконання робіт. Стратегічне бачення, прогнозування і програмування. Перспективне і стратегічне планування як основна функція адміністрації. Цільові комплексні програми. Короткотермінові та оперативні плани. Календарні плани. Маршрутні карти. Індивідуальні плани.

Сутність організування діяльності адміністрації та її роль в адміністративному менеджменті. Організування структури адміністрації. Закріплення повноважень, обов'язків та відповідальності працівників адміністрації підприємства. Делегування повноважень. Централізація та децентралізація управлінських повноважень в апараті управління.

Конкретизація відповідальності. Методологічні основи проектування організаційних структур адміністративного управління. Фактори, які впливають на процес проектування. Процедура проектування організаційних структур адміністративного управління. Інструменти проектування. Горизонтальний, функціональний розподіл праці та вертикальна спеціалізація адміністративного управління. Рівні адміністративного управління. Департаменталізація в апараті управління. Види департаменталізації. Адміністративні одиниці. Масштаб керованості. Побудова ієрархії адміністративного управління в апараті управління. Концепція проектування роботи. Аналіз роботи. Зміст, вимоги та контекст роботи. Параметри роботи. Сприйняття змісту роботи. Зв'язок технології та проектування роботи. Моделі проектування робіт.

Форми мотивування адміністративних працівників. Запобігання демотивації. Роль посадових окладів, надбавок, доплат та премій у мотивуванні апарату управління. Нетрадиційні підходи до мотивування працівників апарату управління. Побудова систем стимулювання адміністрації.

Види контролювання діяльності апарату управління. Попередній, поточний та завершальний контроль діяльності апарату управління. Особливості та умови контролювання адміністративної діяльності. Зміст адміністративного та виконавчого контролю. Принципи адміністративного контролю. Принципи адміністративного контролю. Види адміністративного контролю. Зовнішній та внутрішній адміністративний контроль. Адміністративні стандарти. Суцільний та вибірковий способи контролю. Візуальні та автоматизовані види контрольного спостереження. Інструменти адміністративного контролю. Бюджетний контроль, адміністративний аудит, статистичне спостереження, особисте спостереження, доповідь, звіт, нарада. Особливості регулювання адміністративної діяльності в організації. Регулювання як спосіб усунення відхилень і недоліків адміністративної діяльності.

Методи адміністративного менеджменту та їх класифікація. Організаційно-розпорядчі та адміністративно-розпорядчі методи. Накази, розпорядження, усні вказівки. Регламентація управління. Види регламентів. Методика розробки регламентів. Сучасні підходи до розробки регламентів. Особливості регламентації у сфері обслуговування. Документаційне, інформаційне, правове, кадрове і технічне забезпечення системи адміністративного менеджменту. Адміністративне діловодство в організації. Природа адміністративної влади. Персоналізація та персоніфікація влади. Типологія керівників і підлеглих. Авторитет керівника. Обов'язки, права та відповідальність підлеглих. Адміністративний вплив. Способи адміністративного впливу. Дисциплінарний вплив. Організація дисципліни та порядку. Розпорядження як спосіб реалізації адміністративної влади. Делегування влади підлеглим. Раціоналізація, демократизація та економізація відносин між підлеглими й адміністрацією. Колективне управління.

Види управлінських рішень в системі адміністративного менеджменту. Створення системи комунікацій і інформаційного забезпечення організації. Побутова комунікаційних мереж в апараті управління. Форми адміністрування управлінських рішень. Характеристика систем виконання управлінських

рішень. Форми прийняття управлінських рішень адміністрацією. Характеристика систем виконання управлінських рішень. Контроль ухвалених рішень. Оцінка реалізації управлінських рішень. Санкції і стимулювання.

Інформаційні системи – основа сучасних технологій адміністративного менеджменту. Види та форми інформаційних систем в адміністративному менеджменті. Процесний підхід в адміністративному менеджменті. Адміністративні ноу-хау. Адміністрування бізнес-процесів. Адміністративний менеджмент та концепція «заощадливого виробництва». Інтеграція системи адміністративного менеджменту з автоматизованою системою управління організацією (ERP-системи). Адміністративний менеджмент і системи управління якістю за стандартами ISO.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Засновники теорії адміністративного менеджменту (А. Файоль).
2. Засновники теорії адміністративного менеджменту (М. Вебер).
3. Які завдання вирішує система адміністративного керування (administrative management system)? Охарактеризуйте їх.
4. Планування в адміністративному менеджменті.
5. Організація роботи підлеглих в адміністративному менеджменті.
6. Оцінка діяльності керівника (критерії оцінювання трудової діяльності керівника).
7. Особливості контролю в адміністративній діяльності.
8. Охарактеризуйте адміністративні методи керування.
9. Управлінське рішення в системі адміністративного менеджменту.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Керівництво організацією : навч. посіб. / О.Є. Кузьмін, Н.Т. Мала, О.Г. Мельник, І.С. Процик. – Л. : Вид-во нац. ун-ту «Львів, політех.», 2008.
2. Менеджмент: теорія і практика : навч. посіб. / А.А. Мазаракі, Г.Є. Мошек, Л.А. Гомба та ін. – К. : Атіка, 2007.
9. Новіков Б.В. Основи адміністративного менеджменту : навч. посіб. / Б.В. Новіков, Г.Ф. Сініок, П.В. Круш. – К. : Центр навч. л-ри, 2004.

Допоміжні

1. Бовыкин В. Новый менеджмент. Решение проблем управления. Повышение в десятки раз темпов роста капитала / В. Бовыкин. – М. : Экономика, 2004.
2. Райченко А.В. Административный менеджмент : учебник / А.В. Райченко. – М. : ИНФРА-М, 2007.
3. Фомичев А.Н. Административный менеджмент / А.Н. Фомичев. – М. : Издат. дом Дашков и К0, 2006.

4. Баринов В.А. Организационное проектирование : учебник / В.А. Баринов. – М. : Инфра-М, 2005.
5. Веснин В.Р. Менеджмент : учебник / В.Р. Веснин. – М. : ТК Велби ; Проспект, 2006.
6. Виханский О.С. Менеджмент / О.С. Виханский, А.И. Наумов. – М., 2003.
7. Райченко А.В. Общий менеджмент / А.В. Райченко. – М. : ИНФРА–М, 2005.
8. Слиньков В.Н. Свод документов в административном делопроизводстве менеджмента бизнеса / В.Н. Слиньков. – СПб. : Алерта, 2002.

3.1.2 МЕНЕДЖМЕНТ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- основні поняття і категорії менеджменту та управління;
- принципи та функції менеджменту;
- систему методів управління;
- зміст процесів та технології управління;
- основи планування, здійснення мотивування та контролювання;
- організацію взаємодії та повноважень;
- методи прийняття рішень у менеджменті;
- способи інформаційного забезпечення процесу управління;
- сутність керівництва та лідерства, стилів управління;
- особливості етики і відповідальності у менеджменті;
- ефективність управління.

вміти :

- з'ясовувати причинно-наслідкові зв'язки в організаціях;
- аналізувати й узагальнювати матеріал у певній системі;
- порівнювати факти на основі здобутих з різних джерел знань;
- структурувати завдання відповідно до чисельності та кваліфікації виконавців.
- визначати послідовність робіт, розраховувати термін їх виконання;
- робити вагомий внесок в гармонізацію людських відносин;
- налагоджувати ефективні комунікації у процесі управління;
- розробляти технології з прийняття та реалізації управлінських рішень;
- з урахуванням ділових та особистих рис добирати виконавців, розподіляти завдання;
- здійснювати делегування;
- визначати та оцінювати ефективність менеджменту.

мати компетентності:

- здатність працювати з інформацією, у тому числі в глобальних комп'ютерних мережах;
- уміння обґрунтовувати управлінські рішення та спроможність

забезпечувати їх правомочність;

- здатність здійснювати комунікаційну діяльність;
- уміння працювати у колективі та команді;
- здатність працювати самостійно і автономно;
- здатність займати активну життєву позицію та розвивати лідерські якості;
- здатність виконувати професійну діяльність у відповідності до стандартів якості;
- здатність формувати нові ідеї (креативність);
- адміністрування процесу набору, відбору, розвитку та стимулювання (мотивації) персоналу.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Менеджмент як специфічна сфера людської діяльності. Система відносин в організації як предмет вивчення менеджменту. Менеджмент як система наукових знань. Менеджмент як мистецтво управління.

Методи досліджень: діалектичний, конкретно-історичний, системний підхід; моделювання: вербальне, фізичне, аналогове, математичне; науковий, експертний, соціологічні методи: анкетування, інтерв'ювання, тестування.

Передумови виникнення науки управління. Існуючі парадигми менеджменту. Класичні та неокласичні теорії менеджменту.

Особливості формування сучасної моделі менеджменту в Україні.

Характеристика інтегрованих підходів до управління: процесний підхід; системний підхід; ситуаційний підхід. Закони і закономірності менеджменту.

Сутність, природа та роль принципів менеджменту в досягненні мети організації. Класифікація принципів менеджменту. Взаємозв'язок між принципами менеджменту.

Поняття функцій менеджменту. Функції менеджменту як види управлінської діяльності. Особливості формування функцій менеджменту. Класифікація і характеристика функцій менеджменту. Загальні (основні), конкретні (спеціальні) функції менеджменту. Динамічний взаємозв'язок конкретних і загальних функцій. Механізм реалізації конкретних функцій менеджменту на засадах використання загальних.

Сутність та класифікація методів менеджменту. Методи менеджменту як сукупність способів впливу керуючої системи управління на керовану. Методи менеджменту як результат виконання функцій менеджменту. Економічні методи менеджменту. Адміністративні методи менеджменту. Соціально-психологічні методи менеджменту. Механізм взаємодії методів, принципів та функцій менеджменту.

Процес управління як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих функцій, методів, управлінських рішень та інших категорій менеджменту. Мета управлінського процесу, його учасники, предмет, засоби здійснення. Управлінський цикл. Управлінські процедури: цільовизначення, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір варіанту дій, реалізація рішення,

зворотний зв'язок. Особливості процесу управління: безперервність, рівномірність, циклічність, послідовність, надійність.

Управлінське рішення як результат управлінської діяльності. Класифікація управлінських рішень. Умови прийняття управлінських рішень. Фактори, що впливають на процес прийняття управлінських рішень. Моделі прийняття управлінських рішень. Взаємозалежність рішень. Підходи до прийняття рішень. Різновиди технологій прийняття рішень. Якість управлінських рішень.

Класифікація методів обґрунтування та прийняття управлінських рішень.

Сутність і зміст планування як функції менеджменту, його види та їхній взаємозв'язок. Основні елементи системи планування. Етапи процесу планування. Політика, правила процедури.

Класифікація цілей організації. Процес постановки цілей.

Сутність функції організування та її місце в системі управління. Поняття та складові організаційної діяльності.

Повноваження, обов'язки, відповідальність. Процес делегування повноважень і відповідальності. Типи повноважень: лінійні, функціональні. Вертикальна та горизонтальна структуризація управління. Скалярний процес. Вертикальна координація: прямий контроль, стандартизація. Горизонтальна координація: взаємні комунікації, тимчасові робочі групи, комісії. Департаменталізація. Взаємодія структур організації.

Значення людського фактора в управлінні організацією. Психологічні та фізіологічні особливості працівника. Поняття мотивування. Принципи врахування інтересів у мотивації. Взаємозв'язок потреб, спонукань, цілей і винагород працівника в процесі мотивування. Теорії і моделі процесів мотивування: змістовний і процесний підходи. Зіставлення теорій мотивування. Засоби мотиваційного впливу. Стимулювання праці: цілі, принципи, види, форми.

Поняття контролювання та його місце в системі управління. Принципи і цілі функції контролювання. Етапи процесу контролювання: формування стандартів вимірювання, порівняння фактичного виконання зі стандартами, оцінка та регулювання. Модель процесу контролювання. Процес контролювання. Зворотний зв'язок під час контролю. Види управлінського контролювання.

Поняття регулювання та його місце в системі управління. Види регулювання. Етапи процесу регулювання.

Інформація, її види та роль в менеджменті. Носії інформації. Класифікація інформації. Вимоги, що висуваються до інформації.

Поняття і характеристика комунікацій. Різновиди «внутрішніх» та «зовнішніх» комунікацій. Перешкоди в комунікаціях. Зворотний зв'язок в процесі комунікації. Засоби комунікацій, їх переваги та недоліки.

Комунікаційний процес, елементи та етапи процесу. Моделі комунікаційного процесу. Організація комунікаційного процесу. Комунікаційні переваги.

Поняття та загальна характеристика керівництва. Керівництво як об'єднувальна функція менеджменту. Основні фактори та визначальні аспекти керівництва. Основи керівництва: вплив, лідерство, влада. Адаптивне

керівництво. Влада як елемент примушення. Форми впливу та влади. Теорії лідерства. Типологія лідерів. Поняття стилю керування та континууму стилів керування. Характеристика та класифікація стилів керування. Фактори та передумови формування стилів керівництва. Критерії оцінки стилю менеджера.

Загальна характеристика моделі сучасного менеджера.

Видова класифікація ефективності організації: індивідуальна, групова, загально-організаційна. Особливості оцінки різновидів ефективності.

Концепції визначення ефективності менеджменту в організації. Підходи до оцінки ефективності менеджменту в організації. Економічна, організаційна та соціальна ефективність менеджменту. Системи показників економічної, організаційної та соціальної ефективності менеджменту, їх склад і методи визначення.

Напрями підвищення ефективності управління організацією.

Сутність та різновиди відповідальності та етики у менеджменті.

Соціальна відповідальність як добровільна реакція на соціальні проблеми суспільства з боку організації. Сутність та значення соціальної поведінки менеджменту.

Культура менеджменту.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Методи дослідження, що застосовують з метою з'ясування тенденцій розвитку, законів і принципів менеджменту.
2. Основні напрями в розробках емпіричної школи управління.
3. Сутність закону зовнішнього доповнення.
4. Сутність адміністративних методів менеджменту
5. Завдання процесу управління
6. Види планування та їх класифікація
7. Основні категорії організування: повноваження, відповідальність і делегування
8. Поняття мотивування та його основні складові.
9. Етапи контролювання.
10. Види регулювання
11. Сутність та ціль комунікаційного процесу.
12. Основні форми влади
13. Фактори ефективності менеджменту

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гріфін Р. В. Основи менеджменту: Підручник. / Р. В. Гріфін, В. Яцура. – Львів : Бак, 2001.
2. Кузьмін О. Є. Основи менеджменту: підручник / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. – 2-е вид., випр., допов. – К.: Академвидав, 2007.
3. Кузьмін О. Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. – Л. : Нац. Ун-т «Львів політехніка», 2007.

4. Менеджмент: теорія і практика: навч. посіб. / А. А. Мазаракі, Г. Є. Мошок, Л. А. Гомба та ін. – К. : Атака, 2007.
5. Сердюк О. Д. Теорія та практика менеджменту. / О. Д. Сердюк. – К. : Професіонал, 2004.
6. Хміль Ф. І. Основи менеджменту. / Ф. І. Хміль. – К. : Академ. видав, 2003.
7. Василенко В Теорія та практика розробки управлінських рішень: навч.посіб. / В. Василенко. – К. : ЦУЛ, 2002.
8. Виханский О. Менеджмент / О. Виханский. – М. : Гардарики, 2002.
9. Завадський І. С. Менеджмент. / І. С. Завадський. – Т.2 – Вид.2. – К. : УФ/МБ, 2002.
10. Лафта Дж Менеджмент : учебник. / Дж. Лафта. – М. : Григорян А. Ф., 2002.

3.1.3 СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- економічну сутність та підходи до стратегічного управління підприємства;
- сутність, функції та методичний інструментарій стратегічного менеджменту;
- сучасні методи оцінки та прогнозування стратегічного потенціалу підприємства;
- основні підходи до формування та розвитку конкурентних переваг підприємства;
- правила прийняття рішень щодо реальних стратегій підприємства;
- механізм реалізації та управління стратегічною позицією підприємства.

уміти:

- визначати стратегічні цілі управління діяльністю організації з урахуванням основного виду її економічної діяльності;
- здійснювати стратегічну діагностику в процесі прийняття стратегічних рішень;
- будувати конкурентну карту ринку, виділяти ключові фактори успіху та розвивати конкурентні переваги організації;
- визначати конкурентоспроможність організації, її товарів, місткість ринку та проводити стратегічне планування діяльності на ринку;
- ідентифікувати агентів стратегічних змін в організації та визначати шляхи подолання опору змінам;
- проводити аналіз та розробляти заходи щодо удосконалення організаційної структури і культури в процесі стратегічного менеджменту організації;
- оцінювати ризики реалізації альтернативних стратегічних рішень.

мати компетенції:

- формулювання цілей стратегічного управління підприємства;
- формування системи організаційного та інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту на підприємстві, здійснення стратегічного аналізу та планування стратегічної діяльності, забезпечування контролю за основними формами та напрямками стратегічної діяльності підприємства;
- застосовувати підходи різних стратегічних шкіл до формування чи вибору стратегій;
- розробляти реальні стратегії розвитку регіонів та підприємств, обґрунтовувати стратегічні програми;
- здійснювати ефективний стратегічний контроль та налагоджувати якісний зворотний зв'язок у процесі стратегічного менеджменту організації
- проводити оцінку стратегічних ризиків, обґрунтовувати методи їх оптимізації.
- застосовувати різні методи та інструментарій стратегічного управління для прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Передумови розвитку теорії стратегічного управління. Концепція стратегічного управління. Предмет та об'єкт стратегічного управління підприємством. Поняття «стратегія підприємства». Стратегічні рішення на підприємствах та фактори впливу на їх прийняття. Ключові гіпотези стратегічного управління: випадковості; залежності від зовнішнього середовища; відповідності; стратегії здібності та діяльності; багатоелементності; збалансованості. Задачі стратегічного управління. Порівняльний аналіз стратегічного управління з іншими науковими підходами до управління підприємствами. Моделі стратегічного управління. Імовірні виходи від застосування стратегічного управління в практичній діяльності підприємств. Причини зростання значущості стратегічного управління для підприємств у ринкових умовах господарювання. Досвід та проблеми використання теорії стратегічного управління в процесі розвитку українських підприємств в ринкових умовах господарювання.

Передумови для прийняття стратегічних рішень у процесі управління підприємством. Корпоративний, діловий, функціональний та операційний рівні стратегічних рішень. Характерні риси стратегій підприємства. Загальна типологія стратегій за рівнями стратегічних рішень. Стратегії підприємства різних галузей. Еталонні стратегії розвитку підприємства та стратегії його організаційного розвитку. Стратегії управління ресурсами підприємства (ресурсозабезпечення та ресурсозбереження) та особливості їх вибору. Виробнича стратегія підприємства та її класифікація за: розвитком виробництва, використанням виробничого потенціалу, стадіями виробничої філософії тощо. Маркетингова стратегія підприємства та її субстратегії (ринкова, товарна, якості, ціни, просування, збуту). Стратегії управління персоналом. Стратегії наукових досліджень і розробок. Стратегії підприємства на іноземних ринках.

Основні етапи стратегічного управління: стратегічне планування, стратегічний аналіз; стратегічний вибір; реалізація стратегії. Місія підприємства та правила її формулювання в процесі стратегічного управління підприємством. Значення місії для підприємства з організацією на стратегічний розвиток. Класифікація стратегічних цілей. Побудова дерева стратегічних цілей. Визначення факторів, що впливають на вибір стратегічних цілей. Формування системи стратегічних цілей і завдань. Альтернативні підходи стратегічних шкіл до формування стратегії підприємства. Сутність та принципи планування стратегій. Структура стратегічного плану та моделі стратегічного планування.

Принципи стратегічного планування. Значення стратегічного планування діяльності підприємства в умовах нестабільності зовнішнього оточення. Підходи до організації стратегічного планування на підприємстві. Процес стратегічного планування. Характеристика етапу ціле утворення. Вибір місії та правила її формування. Значення місії для підприємства з орієнтацією на стратегічний розвиток. Девіз і кредо підприємства. Класифікація стратегічних цілей підприємства. Фактори, які впливають на вибір стратегічних цілей. Сфери встановлення стратегічних цілей підприємства. Сутність та об'єкти стратегічного аналізу в процесі прийняття стратегічних рішень. Специфіка загального, галузевого, операційного та внутрішнього середовища підприємства. Типи зовнішнього середовища підприємства: змінне або нестабільне; вороже; різноманітне; технічно складне. Фактори впливу на нестабільність зовнішнього середовища. Особливості стратегічного аналізу середовища підприємств виробничої та невиробничої сфер діяльності. Методи та моделі для проведення стратегічної діагностики середовища підприємства. Наукові підходи до визначення ступеня нестабільності зовнішнього середовища. Ризики ринкового середовища та їхня роль у стратегічному управлінні підприємством. Методи та показники оцінювання ризиків ринкового середовища підприємства. Стратегічний аналіз галузевого середовища підприємства. Особливості галузевого розвитку у часі. Модель життєвого циклу галузі. Визначення ключових факторів успіху підприємства залежно від специфіки галузевого середовища.

Поняття «стратегічний потенціал підприємства». Елементи стратегічного потенціалу підприємства та фактори впливу на його формування та розвиток. Методи та показники оцінювання стратегічного потенціалу підприємства. Розриви між стратегічними цілями та потенціалом підприємства. Особливості управління стратегічним потенціалом підприємств різних сфер економічної діяльності. Сутність, класифікація та основні характеристики конкурентних переваг підприємства. Ресурси та компетенції, як носії конкурентних переваг підприємства. Характеристика ключових компетенцій підприємства та методи їх ідентифікації. Основні способи (механізми) ре конфігурації компетенцій підприємства. Організаційні здатності як необхідна база розвитку ресурсів та компетенцій підприємства. Рутини, їх місце в організаційних процесах та способи трансформації. Технологія формування та розвитку конкурентних переваг підприємства. Концепція ланцюга формування вартості (цінностей).

Вплив змін у стратегічному потенціалі підприємства на розвиток та зміцнення його конкурентних переваг на ринку.

Девіантний та превентивний характер системи управління. Системи управління в умовах стабільного, динамічного зовнішнього оточення та в умовах кризової ситуації. Поняття «сильних» та «слабких» сигналів зовнішнього середовища в процесі стратегічного управління підприємством. Ранжування управлінських завдань за ступенем терміновості рішення. Інформаційні компоненти системи стратегічного управління. Управління на засадах контролю, екстраполяції, передбачення змін. Управління на засадах гнучких екстрених рішень: управління шляхом реструктурування стратегічних завдань; управління за слабкими сигналами; управління в умовах стратегічних несподіванок. Застосування різновидів стратегічного управління підприємствами України та інших країн світу в ринкових умовах господарювання. Поняття «портфель підприємства» у стратегічному управлінні та мета його розробки. Сутність портфельної стратегії підприємства та її різновиди залежно від галузевої привабливості та організаційної сили підприємства. Стратегічна позиція підприємства та стратегічні зони господарювання: поняття та характеристика. Параметри, які характеризують стратегічну позицію підприємства та стратегічні зони господарювання. Ключові фактори успіху стратегічних зон господарювання: види та характеристика. Стратегічна сегментація ринку в процесі управління стратегічною позицією підприємства. Визначення реальної та потенціальної ємності ринку. Привабливість стратегічної зони господарювання та її оцінювання. Стратегічна гнучкість (зовнішня та внутрішня) та синергізм стратегічних зон господарювання. Використання матриць «Бостонської консалтингової групи», «МакКінзі», «Shell-DPI», моделі ADL та інших для оцінювання стратегічної позиції підприємства та визначення стратегічно перспективних для нього напрямів розвитку дій на ринку.

Критерії вибору стратегічних альтернатив. Використання матричних моделей (І. Ансоффа, М. Портера та інших) у процесі генерування стратегій підприємства. Стратегічний набір підприємства та вимоги до його формування. Поняття стратегічної прогаліни. Специфічні напрями заповнення стратегічної прогаліни. Умови реалізації стратегії, пов'язаної з управлінською структурою, організаційною культурою та персоналом підприємства. Створення корпоративної культури для підтримки стратегії підприємства. Мотивація персоналу в процесі реалізації стратегії.

Мета та завдання стратегічного контролю в управлінні діяльністю підприємства в ринкових умовах господарювання. Методи оцінювання обраних підприємством стратегій. Критерії та показники ефективності стратегій. Оцінювання доцільності впровадження стратегічних змін на підприємстві в процесі реалізації стратегії. Суть стратегічних перетворень та визначення їх рівня: стратегія, що триває; рутинні стратегічні зміни; обмежені зміни; радикальні стратегічні перетворення; зміна напрямку руху. Характеристика впливу різнорівневих стратегічних змін на підприємство. Масштаби стратегічних перетворень та особливості їх здійснення. Агенти змін, їх навички

та основні завдання. Налагодження зворотного зв'язку в процесі стратегічного управління. Підготовка агентів змін середньої ланки. Шляхи подолання стереотипів, що загрожують змінам. Ментальні моделі агентів стратегічних змін.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Концептуальні засади теорії стратегічного управління.
2. Рівні стратегічних рішень та типологія стратегій підприємства.
3. Етапи стратегічного управління та особливості формування стратегії підприємства.
4. Стратегічне планування.
5. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища підприємства.
6. Стратегічний потенціал підприємства та формування його конкурентних переваг.
7. Види стратегічного управління.
8. Портфельні стратегії та управління стратегічною позицією підприємства.
9. Генерування стратегій та умови їх реалізації.
10. Стратегічний контроль в процесі стратегічних перетворень на підприємстві.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Забродська Л.Д. Стратегічне управління: реалізація стратегії: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.Д. Забродська. – Х.: Консум, 2004. – 208 с.
2. Василенко В.О. Стратегічне управління підприємством: навч. посіб. / В.О. Василенко, Ткаченко Т.І. – К.: Центр навч. л-ри, 2004. – 400 с.
3. Ігнатієва І.А. Стратегічний менеджмент: підручник / І.А. Ігнатієва. – К.: Каравела, 2008. – 480 с.
4. Немцов В.Д. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. / В.Д. Немцов, Л.Є. Довгань. – К.: ЕксОб, 2002. – 560 с.
5. Осовська Г.В. Стратегічний менеджмент: теорія і практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г.В. Осовська, О.Л. Іщук, І.В. Жалінська. – К.: Кондор, 2003. – 194 с.
6. П'ятницька Г.Т. Управління підприємством в епоху глобалізму: монографія / Г.Т. П'ятницька. – К.: Логос, 2006. – 568 с.
7. Редченко К.І. Стратегічний аналіз у бізнесі: навч. посіб. / К.І. Редченко. – Л.: Новий Світ – 2000; Альтаір–2002, 2003. – 272 с.
8. Смолін І.В. Стратегічне планування розвитку організації: монографія / І.В. Смолін. – К.: КНЕУ, 2004. – 346 с.
9. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: підручник / З.Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

3.1.4 САМОМЕНЕДЖМЕНТ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- історичні аспекти самоменеджменту, характер зв'язку з іншими дисциплінами;
- концептуальні підходи до самоменеджменту;
- критерії ефективного само менеджменту;
- загальні положення при виборі цілей;
- теоретичні основи саморозвитку особистості менеджера;
- сучасні підходи до професійного та посадового зростання;
- загальні положення планування ділової кар'єри менеджера;
- основні стадії перспективного й оперативного планування особистісної роботи менеджера;
- традиційні і комп'ютерні засоби планування особистісної роботи менеджера;
- основні види розподілу та кооперації управлінської діяльності;
- методи нормування управлінської діяльності;
- технології проведення нарад та зборів;
- класифікація і основні функції переговорів;
- засади ораторського мистецтва;
- теоретичні і практичні аспекти організування діяльності менеджера;
- сутність, значення та завдання наукової організації праці на сучасному етапі;
- засади самомотивування та самоконтролю менеджера;
- засади розвитку ініціативи, енергійності, вміння володіти ситуацією, стресостійкості;
- психологічні особливості стилів управління;
- фактори впливу соціального оточення на формування професійно важливих якостей менеджера
- особливості розвитку адміністративно-організаційних та соціально-психологічних якостей менеджера;
- теоретичні аспекти визначення ціннісних орієнтирів особистості;
- напрями, функції, прийоми, методики само менеджменту;
- технології самоорганізації особистості;
- засади розвитку менеджерського потенціалу;
- типи творчої особистості та креативні підходи щодо вирішення управлінських задач.

вміти:

- планувати та організовувати особистісну діяльність;
- організовувати робоче місце менеджера;
- організовувати та проводити наради та збори;
- готувати та проводити ділові зустрічі та переговори;

- сформувати власний позитивний імідж;
- розвивати власний психолого-фізіологічний потенціал;
- розвивати власний інтелектуальний та творчий потенціал;
- сформувати життєву позицію;
- визначити професійні та особистісні цілі;
- управляти власними емоціями;
- сформувати індивідуальний стиль управління;
- здійснювати ефективний управлінський вплив;
- не втрачати самоконтроль в екстремальних ситуаціях;
- оптимізувати умови та режими діяльності;
- забезпечувати гнучкість управління в умовах динамічного розвитку середовища функціонування.

мати компетенції:

- вміння системно мислити в рамках управлінської діяльності;
- вміння використовувати на практиці технології прийняття рішень;
- здатність орієнтації на результат в управлінській діяльності;
- аналітичні здібності в управління;
- креативність, гнучкість, швидка й адекватна реакція в управлінській діяльності;
- здатність до навчання;
- організаторські здібності;
- делегування повноважень;
- уміння планувати час;
- уміння управляти проектами;
- уміння працювати в команді;
- уміння переконувати, відстоювати власну думку;
- уміння слухати інших, підтримувати зворотний зв'язок;
- навички проведення презентацій і переговорів;
- здатність ретранслювати знання й навички.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Методологічні підходи до само менеджменту. Сучасні наукові погляди на сутність самоменеджменту. Концептуальний підхід до самоменеджменту Л. Зайверта. Концепція особистісних обмежень М. Вудкока і Д. Френсіса. Критерії ефективного самоменеджменту: вміння управляти собою, адекватні особистісні цінності, чіткі особистісні цілі, навички вирішення проблем, інноваційність, високий творчий потенціал, уміння навчати і розвивати професійні якості підлеглих. Визначення ціннісних орієнтирів особистості. Життєва позиція особистості: активна, проактивна, пасивна. Ключові принципи визначення особистісних цілей менеджера. Загальні обмеження при виборі цілей. Саморозвиток особистості менеджера. Професійне та посадове зростання. Планування ділової кар'єри менеджера.

Планування особистої роботи менеджера. Цільове планування роботи

менеджера. Методи планування особистої діяльності менеджера. Основні стадії перспективного й оперативного планування особистої роботи менеджера. Традиційні й комп'ютерні засоби планування особистої роботи менеджера. Основні види розподілу та кооперації управлінської діяльності. Рациональний розподіл функцій між керівником та працівниками апарату управління. Визначення функцій заступника та рівня централізації управління. Принципи та етапи розподілу управлінських функцій. Дотримання субординації. Проектування складу структурних одиниць. Делегування повноважень. Основні перешкоди делегуванню. Розподіл завдань. Техніка і форми передання розпоряджень. Ключові принципи розпорядчої діяльності. Методи нормування управлінської діяльності. Технологія проведення нарад та зборів. Цільові установки виступу. Техніка презентації. Критичні моменти під час виступу. Класифікація й основні функції переговорів. Планування ділової кар'єри менеджера.

Організування діяльності менеджера. Об'єктивні основи виникнення і розвитку управлінської праці. Зміст та особливості управлінської праці. Види та класифікація управлінської діяльності. Завдання менеджера в управлінні діяльністю підприємства. Форми керівництва. Закони розвитку організації праці. Критерії оптимізації трудових процесів. Сутність, значення, завдання та принципи наукової організації праці на сучасному етапі. Фактори виробничого середовища, правила створення раціональних умов управлінської праці. Методи і засоби раціональної обробки текстових матеріалів. Вдосконалення методики читання. Використання ввідних, посилюючих, опорних сигналів.

Самотивування та самоконтроль менеджера. Розвиток ініціативності, енергійності, вміння володіти ситуацією, стресостійкості. Розвиток вміння стимулювати та карати, критикувати людей. Конфлікти у діяльності менеджера: сутність і види. Закономірності взаємовідносин і поведінки людей у конфліктних ситуаціях. Методи подолання конфліктних ситуацій. Прийоми поведінки менеджера у конфліктних ситуаціях. Стратегія і тактика взаємодії в конфліктних ситуаціях. Поведінка менеджера у конфліктних ситуаціях.

Формування якостей ефективного менеджера. Розвиток менеджера як особистості. Фактори впливу соціального оточення на формування професійно важливих якостей менеджера. Психологічні особливості стилів управління. Індивідуальний стиль управління. Авторитет керівника: суб'єктивна і об'єктивна значимість. Харизматична влада керівника. Розвиток харизматичних здібностей особистості. Внутрішньоособистісні проблеми лідера. Відповідальність лідера. Формування професійно-ділових якостей менеджера: професійність; здатність генерувати корисні ідеї; здатність приймати нестандартні управлінські рішення та нести відповідальність за них; прагнення до професійного зростання; підприємливість; авторитетність; здатність до інновацій та виваженого ризику. Розвиток адміністративно-організаційних якостей менеджера: оперативність; гнучкість управління; здатність стимулювати ініціативу; вміння доводити справу до завершення; інтернальність; вміння формувати команду та організовувати роботу підлеглих; здатність делегувати повноваження; вміння організовувати час. Розвиток

соціально-психологічних якостей менеджера: управлінська культура; розум; ерудиція; культура ділового спілкування; лідерські здібності; колегіальність; толерантність; оптимізм; екстравертність; інтелектуальність; емоційна стійкість; почуття гумору; вміння створювати власний імідж. Розвиток моральних якостей менеджера: порядність, людяність, чесність; повага до гідності людей; готовність допомагати; громадянська позиція; інтелігентність; національна свідомість.

Розвиток менеджерського потенціалу. Сутність, види, напрями розвитку менеджерського потенціалу. Психо-фізіологічний потенціал. Інтелектуальний потенціал особистості. Творчий потенціал особистості. Типи творчої особистості. Процес самореалізації особистості в одному або декількох соціально зумовлених видах творчої діяльності. Бар'єри щодо розвитку творчого потенціалу менеджера. Характеристика керівника з творчим підходом до виконання посадових обов'язків. Творче вирішення управлінських проблем.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Охарактеризуйте самоменеджмент як управління базовими ресурсами особистості.
2. Наведіть основні методи управління часом.
3. Обґрунтуйте сутність і важливість комунікативного потенціалу менеджера.
4. Обґрунтуйте характер оптимальної поведінки менеджера у конфліктних ситуаціях.
5. Охарактеризуйте основні напрями розвитку адміністративно-організаційних якостей менеджера.
6. Охарактеризуйте головні компоненти формування професійно-ділових якостей менеджера.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Самоменеджмент: Учебное пособие /Под ред. В. Н. Парахиной, В.И. Петрова. – М.: Издательство Московского университета, 2012 – 368 с.
2. Балабанова Л.В. Організація праці менеджера: навч. посіб./ Л.В. Балабанова, О.П. Сардак. – К.: Професіонал, 2007. – 407 с.
3. Довгань Л.Є. Праця керівника, або практичний менеджмент: навч. посіб. / Л.Є. Довгань. – К.: Ексоб, 2002.–384 с.
4. Лукашевич Н.П. Теория и практика самоменеджмента: учеб. пособие /Н.П. Лукашевич. – 2-е изд., испр. – Киев: МАУП, 2002. – 360 с.
5. Хміль Ф.І. Ділове спілкування: навч. посіб./ Ф.І. Хміль. – К.: Академвидав, 2004. – 280 с.
6. Мучински П. Психология, профессия, карьера. – СПб.: Питер, 2004. – 539 с.
7. Дахно І.І. Ділова кар'єра. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 528 с.

8. Морозова Е.Н. Тренинг развития ресурсов руководителя. – СПб.: Речь, 2008. – 219 с.
9. Цифровий репозиторій ХНУМГ імені О.М. Бекетова. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua>.
10. Психологія і бізнес он-лайн. – Режим доступу: <http://www.psycho.ru/about>
11. HR-портал. Спілка HR-менеджерів. – Режим доступу: <http://www.hr-portal.ru>
12. Корпоративний менеджмент. – Режим доступу: <http://www.cfin.ru>
13. Адміністративно-управлінський портал. – Режим доступу: <http://www.aup.ru>

3.1.5 ТЕОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- базові поняття, принципи, методи і приклади практики раціональної організації систем різних видів;
- приклади застосування теорій організації, методологій та інструментарію для структуризації, моделювання, аналізу, удосконалення, проектування, розвитку і оцінки організованості бізнес-систем;
- підходи щодо структуризації і аналізу організації внутрішнього й зовнішнього середовища підприємств;
- приклади аналізу і формування різних типів організації управління персоналом підприємств;
- як організувати систему стратегічних цілей і показників, які вимірюють їх досягнення, і стратегічне управління із застосуванням інструментальних інформаційних систем;
- як характеризувати засоби організації стратегічного управління за допомогою сучасних методів аналізу;
- заходи щодо організації процесного управління бізнес-системами з орієнтацією на задоволення інтересів клієнтів;

вміти:

- працювати з монографічними, довідково-енциклопедичними, статистичними, електронними джерелами з соціально-економічної проблематики та менеджменту;
- володіти методикою розрахунків основних показників та використання методологічних інструментів з метою пізнання мінливих явищ та процесів, які впливають на стан організації;
- використовувати методологічні та методичні прийоми вивчення ефективності діяльності й проектування організацій;
- досліджувати й характеризувати різні види організацій, визначаючи їх переваги й недоліки;
- здійснювати порівняльний аналіз і формування різних типів

організаційних структур;

- визначати чинники формування іміджу й культури організації;
- розробляти заходи з трансформації, як організації у цілому, так і її складових з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища.

мати компетентності:

– розуміння соціального значення застосування теорії організації для побудови гармонійного суспільства, що потребує здатності менеджера до критичної оцінки зовнішнього середовища і свого досвіду, системно-інтегративного творчого мислення, свідомого вибору засобів особистої самоорганізації;

– розуміння необхідності використання досягнень світової науки в менеджменті, математики, економіки, логістики, кібернетики, та в інших областях знань для забезпечення соорганізації діяльності менеджерів, економістів, логістиків, виробничників, юристів, інженерів, математиків і інших спеціалістів в процесах функціонування і розвитку бізнес-систем;

– розуміння необхідності і умов застосування сучасних інструментальних інформаційних систем для моделювання, аналізу і удосконалення організації виробничих та обслуговуючих процесів, а також процесів проектування і управління.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Сутність поняття «організація».

Закони організації. Закони функціонування (статики) організації: закон композиції, закон пропорційності, закон найменших. Закони розвитку (динаміки) організації: закон онтогенезу (перетворення), закон синергії, закон інформованості-упорядкованості, закон єдності аналізу й синтезу, закон самозбереження.

Принципи організації: принцип ланцюгового зв'язку; принцип інгресії; принцип підбору; принцип рухомої рівноваги; принцип слабкої ланки. Групування принципів.

Етапи розвитку організації: зародження, зростання, зрілості, старіння. Збереження рівноваги організації та її цілісності.

Організаційні теорії: класична організаційна теорія; теорії організаційної поведінки; теорія інститутів та інституційних змін; популяційно-екологічна (еволюційна) теорія; тектологія О. Богданова; ноосфера В. І. Вернадського.

Еволюція теоретичних концепцій організації.

Основні моделі організацій: органічна та механістична моделі.

Сучасна організаційна парадигма: сутність, значення, зміст, практична спрямованість.

Формування системних уявлень: Платон, Аристотель, Кант, А. Смит. Системність як загальна властивість матерії. Системний підхід (погляд). Стан системи, властивості системи, поведінка системи, дія, подія.

Будова систем: підсистема, елемент, структура, зв'язок. Атрибути зв'язку: спрямованість, сила, характер.

Класифікація систем. Загальна класифікація: абстрактні системи;

конкретні системи; відкриті системи; закриті системи; динамічні системи; адаптивні системи; ієрархічні системи, їх характеристики. Класифікація за ознаками: за походженням; за описом змінних; за способом управління; за типом операторів.

Аспекти організаційного порядку. Типологія організацій. Класифікація організацій за ознаками: класифікація за принципами управління; класифікація за функціональними ознаками; класифікація за ознакою реалізації суспільних функцій; класифікація за ознакою визначення цілі (ціннісно-орієнтовані організації; організації, які формують власні цілі; цілескеровані організації; цілеспрямовані організації; цілеорієнтовані організації; цілепридатні організації; паразитичні організації).

Соціальна організація і соціальна спільність. Людина як елемент соціальної системи. Активність і опірність соціальної організації. Загальні риси соціальної організації.

Основні види соціальних організацій: формальна й неформальна організації.

Механізми регулювання (регулятори) у соціальних системах: цільова управлінська дія, саморегуляція (самоуправління), організаційний порядок.

Організаційна діяльність. Альтернативні парадигми організаційного процесу. Система управління – кібернетичний підхід.

Принципи управління: принцип розімкненого управління; принцип розімкненого управління з компенсацією обурень; принцип замкненого управління; принцип однократного управління.

Оптимізація управління. Адаптивні й такі, що самі настроюються, системи.

Методи управління: детермінований метод управління; програмно-цільовий метод управління; ціннісно-орієнтований метод управління.

Природно наукові засади синергетики. Ентропія. Самоорганізація як ґрунтовний процес природи. Антиентропійна спрямованість самоорганізації. Сутнісний зміст синергетики.

Синергетична концепція самоорганізації. Основні положення синергетичної концепції самоорганізації. Аттрактори, біфуркація, фрактали, детермінований хаос. Процеси самоорганізації. Необерненість і неповторюваність самоорганізації. Принципи самоорганізації: принцип від'ємного зворотного зв'язку; принцип позитивного зворотного зв'язку. Спонтанність і випадковість.

Гнучкість організації. Гнучкість процесу: гнучкість орієнтації й реалізації. Гнучкість системи: фактори й результати гнучкості системи. Виробнича гнучкість: фактори та функціональні й структурні ознаки виробничої гнучкості.

Сталість організації. Статична й динамічна сталість. Типи сталості: внутрішня, зовнішня й спадкова сталості; кількісна й структурна сталості. Несталий стан системи. Сталість і управління змінами.

Внутрішнє середовище організації. Змінні всередині організації (внутрішні фактори): цілі, завдання, структура, технологія, люди. Культура та

імідж організації як її внутрішні фактори. Взаємозв'язок внутрішніх факторів. Методи дослідження внутрішнього середовища організації: аналітичні методи; експертні методи; лінійне програмування; динамічне програмування; діагностування (експрес-діагностика, ґрунтова діагностика); внутрішній моніторинг (моментні спостереження, постійні спостереження).

Зовнішнє середовище організації. Мікрооточення (фактори зовнішнього середовища безпосереднього впливу): партнери; конкуренти; центральні та місцеві органи влади; навколишнє населення; природні умови. Макрооточення (фактори зовнішнього середовища опосередкованого впливу): міжнародні події та оточення; стан економіки; соціокультурні фактори; політичні обставини; розвиток науки й технології; право; соціально-суспільні фактори. Методи дослідження зовнішнього середовища (зовнішній моніторинг): зовнішнє спостереження; цільове спостереження; неформальний пошук; формальний пошук.

Взаємозв'язок факторів зовнішнього та внутрішнього середовища організації.

Концептуальні терміни: організаційна форма управління (ОФУ); відносини; децентралізація; стратегія; структура; виробнича структура; технологічна структура; зв'язок; структура управління; ланка управління; рівень управління. Сутність та етапи організаційного проектування. Переваги та недоліки традиційних організаційних форм управління. Переваги та недоліки адаптивних організаційних форм управління. Теоретичні засади створення й розвитку організаційних форм управління.

Методологія проектування організаційних форм управління. Концептуальні підходи до проектування організаційних форм управління. Основні методологічні принципи проектування організаційних форм управління. Методи проектування організаційних форм управління.

Технологія проектування організаційних форм управління. Процес проектування організаційних форм управління: зміст основних етапів проектування ОФУ (перед проектною підготовки, проектування, впровадження проекту). Розробка організаційного робочого проекту.

Оцінка ефективності організаційних форм управління. Підходи до оцінки ефективності організаційних форм управління. Показники оцінки ефективності. Методика розрахунку основних коефіцієнтів: ефективності ОФУ; ланковості; територіальної концентрації; дублювання функцій; надійності системи управління; централізації (децентралізації) функцій; ефективності використання інформації.

Криза парадигми традиційного менеджменту. Перспективи розвитку організаційних утворень.

Зміст понять «культура» і «організаційна культура». Концептуальні підходи до формування організаційної культури. Моделі організаційної культури. Характеристики організаційної культури. Громадянська й корпоративна культури.

Типологія організаційних культур. Визначальні фактори культури організації. Підходи до типізації організаційних культур: факторні моделі

цінностей; менталітет і організаційна культура; фундаментальні вірування та цінності; ставлення до часу; конкуруючі цінності. Характеристика типів культури за ознакою конкуруючих цінностей: кланом, ієрархічна (бюрократична), ринкова та адхократична культури.

Сучасна українська організаційна культура: джерела та основний зміст.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акулов В. Б. Теорія організації : учеб. пособие / В. Б. Акулов, М.Н. Рудаков. – Петрозаводск : ПетрГУ, 2002. – 192 с.
2. Беляев А. А. Системология організації : учебник / А. А. Беляев, З. М. Коротков ; под ред. М. Короткова. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 182 с.
3. Латфуллин Г. Р. Теория організації / Г. Р. Латфуллин, А. В. Райченко. – СПб. : Питер, 2004. – 395 с.
4. Мильнер Б. З. Теория організації : учебник / Б. З Мильнер. – М. : Инфра–М, 2009. – 864 с.
5. Монастирський Г. Л. Теорія організації : навч. посіб. / Г. Л. Монастирський. – К.: Знання, 2008.–319 с.
6. Радченко Я.В., Смирнов З.А. Теория організації. – М. : ЗАО Финстатинформ, 2000. – 212 с.
7. Смирнов З. А. Теория організації. – М.: Инфра-М, 2003. – 248 с.
8. Теория організації / Т. Ю. Приходько, В. И. Приходько. – СПб. : Питер, 2004. – 269 с.

3.1.6 УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- сутність, мету та функції управління персоналом;
- основні принципи управління персоналом у сучасній системі менеджменту;
- теоретико-методологічні основи менеджменту персоналу;
- основні концепції та підходи до управління персоналом;
- основи кадрового діловодства;
- нормативно-правову базу, що регулює питання взаємодії персоналу та роботодавця;
- основні функції кадрової служби, у т.ч. менеджера з персоналу;
- технології та методи управління персоналом;
- основні форми та джерела комплектування штатів, оплати праці, матеріального та морального заохочення ;
- форми та методи планування й організації роботи з кадрами;
- джерела пошуку кандидатів на вакантні посади в організацію;
- основні напрямки розвитку персоналу організації;
- механізм кар'єрного зростання працівників;

- механізми адаптації, оцінки й навчання персоналу;
- форми та методи навчання працівників;
- методика визначення та оцінки ефективності управління персоналом.
- сутність соціального партнерства в організації.

вміти:

- розуміти сучасні проблеми управління персоналом в Україні;
- розуміти місце та значення управління персоналом у системі менеджменту організацій;
- планувати оптимальну чисельність та структуру персоналу підприємства, з урахуванням майбутніх потреб та коливань на ринку праці;
- використовувати сучасні методи добору та відбору кадрів;
- інформаційно та документально забезпечувати управління персоналом;
- будувати раціональну структуру кадрової служби підприємства;
- застосовувати основні статті трудового законодавства в Україні за ситуацією;
- володіти методами ефективного комплектування штату та адаптації працівників на підприємстві;
- проводити співбесіду з кандидатами на вакантні посади в організацію та аналізувати анкетні дані;
- складати план заходів із профорієнтаційної роботи в трудовому колективі підприємства;
- розробляти пропозиції до плану соціального розвитку трудового колективу підприємства.
- розраховувати показники руху кадрів в організації;
- забезпечувати високий рівень трудової дисципліни працівників на підприємстві та підвищувати його;
- готувати пропозиції щодо проведення економічно обґрунтованої політики вивільнення персоналу та попередження плинності кадрів;
- оцінювати рівень ефективності роботи з персоналом підприємства за різними показниками.
- формувати згуртований трудовий колектив організації та управляти ним;
- розуміти сутність позитивного соціально-психологічного клімату в колективі та пропонувати заходи щодо його покращання;
- характеризувати індивідуальні особливості (сильні та слабкі риси характеру) працівника підприємства;
- організовувати адаптацію новоприйнятих співробітників;
- здійснювати оцінку персоналу;
- розробляти програми стимулювання працівників;
- організовувати розвиток персоналу;
- забезпечувати процес управління персоналом необхідною інформацією та документацією;

– будувати активну кадрову політику організації, зокрема визначати основні заходи з її формування та реалізації;

мати компетенції:

- ефективної комунікаційної взаємодії;
- здатність до засвоєння нових знань, самовдосконалення;
- здатність до системного мислення, творчого пошуку, аналізу проблеми, прийняття рішень;
- здатність до самоменеджменту, до планування власної кар'єри та здорового способу життя;
- здатність працювати у команді;
- здатність до лідерства.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Роль та значення управління персоналом як науки. Людина як суб'єкт і об'єкт управління персоналом. Орієнтація персоналу на корпоративну культуру. Особливості та роль персоналу в досягненні конкурентоспроможності сучасних організацій. Проблеми та тенденції у кадровому менеджменті успішних компаній.

Управління персоналом як специфічна функція менеджменту. Зміст понять «трудові ресурси», «персонал», «трудоий потенціал» «кадри». Системний підхід до управління персоналом організації. Основні елементи (підсистеми) управління персоналом.

Етапи історичного розвитку управління персоналом. Аналіз сучасних концепцій і теорій управління персоналом. Зміст концепцій «управління кадрами», «управління персоналом», «менеджмент персоналу», «управління людськими ресурсами». Особливості управління персоналом у закордонних компаніях: можливості використання досвіду.

Характерні риси особистості, що пов'язані з її поведінкою в організації. Поняття особистості. Ціннісна орієнтація працівника. Індивідуальність: спільне та відмінне персоналу. Класифікація персоналу за категоріями та її характеристика: виробничий персонал (робітники) та управлінський персонал (службовці), зміст виконуваних функцій та основні категорії в організаціях різних сфер діяльності.

Основні характеристики персоналу організації. Чисельність та структура персоналу організації. Нормативна, фактична облікова та середньооблікова чисельність працівників організації. Структура персоналу: організаційна, соціальна, штатна, рольова, функціональна.

Співвідношення та зміст понять «професія», «спеціальність», «кваліфікація», «посада». Вимоги до професійно-кваліфікаційного рівня працівників. Компетентність і компетенції працівника. Види компетенцій та їх рівні. Професійна компетентність і професійна придатність.

Поняття та значення кадрової політики в організації. Фактори, що впливають на формування кадрової політики та умови її реалізації.

Класифікація типів кадрової політики за основними ознаками. Зміст кадрової політики на різних етапах життєвого циклу організації.

Етапи розробки (проектування) кадрової політики та їх зміст: нормування, програмування та моніторинг персоналу. Розробка та реалізація кадрової політики у концептуальних кадрових документах. Правова база для здійснення сучасної кадрової політики (зміст та протиріччя).

Сутність стратегії управління персоналом. Основні типи кадрової стратегії. Взаємозв'язок стратегії розвитку організації, стратегії управління персоналом та кадрової політики. Механізм розроблення та реалізації стратегії управління персоналом. Прогнозування в роботі з персоналом як основа розроблення кадрової стратегії.

Поняття кадрового планування. Мета та завдання планування роботи персоналом на підприємстві. Види планування: стратегічне, тактичне, операційне (поточне). Фактори, що впливають на визначення потреб у персоналі. Поняття маркетингу персоналу та його функції.

Методи визначення потреб підприємства у персоналі. Характеристика методів планування персоналу. Планування чисельності персоналу за категоріями посад: основна та додаткова потреби у персоналі. Аналіз внутрішніх та зовнішніх джерел майбутніх потреб у персоналі. Способи нормування ресурсів.

Оперативний план роботи з персоналом в організації. Індивідуальний план працівника. Структура інформації про персонал.

Зміст процесу набору та наймання працівників. Основні джерела інформації про вакансії. Визначення вакантних місць. Формування вимог до претендентів. Професіограма: модель співробітника і модель посади. Залучення персоналу: створення бази даних кваліфікованих кандидатів для відбору. Характеристика джерел залучення кандидатів. Роль кадрових агентств.

Професійна орієнтація та профорієнтаційна робота. Методи та форми професійної орієнтації. Профорієнтація: суть і завдання, організація роботи. Методи управління професійною орієнтацією працівників. Зарубіжний досвід.

Моделі та методи відбору працівників. Критерії відбору працівників. Загальні процедури найму персоналу в організаціях. Етапи відбору кадрів. Професійний відбір персоналу. Первинний відбір. Техніка проведення телефонної розмови з приводу працевлаштування. Анкетування. Правила проведення інтерв'ю з представниками різних рівнів управління організації. Види співбесід. Довідки про кандидата. Співбесіда з керівником підрозділу. Аналізування та оцінювання індивідуальних відмінностей претендентів, їх зіставлення. Випробування. Рішення про найм.

Трудова адаптація та її види: організаційна, соціально-психологічна, професійна, психофізіологічна. Первинна та вторинна адаптація. Входження та інтеграція. Швидкість трудової адаптації та фактори, що її зумовлюють. Керівна і виховна роль керівника та менеджера персоналу. Інструктаж. Наставництво.

Призначення та роль сучасних служб персоналу в організації. Стан, проблеми і тенденції розвитку кадрових служб. Основні функції та

відповідальність кадрових служб. Статус, організаційна побудова та принципи розподілу повноважень між працівниками кадрових служб.

Ролі та функції менеджера з персоналу в організації роботи кадрової служби. Вимоги до ділових, професійних та особистісних рис менеджера з персоналу.

Інформаційне та методичне забезпечення служби персоналу. Автоматизовані програми з управління персоналом. Основні регламентуючі документи в організації діяльності кадрових служб. Організація обліку та звітності з персоналу. Заходи з охорони та безпеки кадрової інформації в організації.

Колектив як соціальна група. Ознаки колективу: єдність мети, умовна відокремленість, організаційна та територіальна єдність. Функції колективу та його різновиди в організації. Роль керівника та менеджера з персоналу у формуванні колективу. Види структур трудового колективу: функціональна, професійно-кваліфікаційна, соціально-демографічна, вікова, соціально-психологічна, соціально-класова.

Колектив як вища форма внутрішньої організації групи. Ознаки колективу. Принципи та етапи процесу створення трудового колективу. Роль корпоративної культури у формуванні колективу організації: норми, цінності, традиції. Формальна і неформальна структура трудового колективу. Типи формальних груп в організації. Фактори утворення неформальних груп та основні ознаки їх існування. Різновиди малих груп в управлінні персоналом. Чинники ефективної роботи групи. Специфіка жіночих колективів.

Згуртованість колективу: сутність і стадії. Особливості управління персоналом на етапах розвитку колективу. Колективи згуртовані, розчленовані та роз'єднані. Фактори, що впливають на згуртованість колективу. Поняття про команду та командну роботу в управлінні персоналом. Колектив і команда: спільне та від'ємне.

Соціально-психологічні особливості колективу як об'єкта управління. Психологічна сумісність членів колективу та чинники, що її обумовлюють. Соціальні ролі особистості. Вимоги до психологічних якостей працівників і керівників сучасних організацій. Методи вивчення соціально-психологічного клімату в колективі.

Сутність і значення соціального розвитку колективу. Зміст, етапи розробки проекту, затвердження та реалізація плану соціального розвитку. Характеристика основних розділів і документальне відображення. Методи збирання соціальної інформації.

Оцінювання персоналу в сучасній організації. Сутність та різновиди оцінювання персоналу за цілями. Критерії та методи оцінювання персоналу. Якісні, кількісні та комбіновані методи ділового оцінювання працівників організації.

Основні принципи ефективного ділового оцінювання працівників. Оцінювання якості роботи різних категорій персоналу. Методи оцінювання управлінського персоналу: за діловими якостями, за складністю виконуваних функцій, за результатами та цілями діяльності.

Критерії та різновиди ділового оцінювання керівників: оцінювання результатів основної та другорядної діяльності, оцінювання поведінки в колективі, виконання функцій з управління колективом та оцінювання результатів роботи підлеглих. Показники оцінювання різних категорій посад керівників.

Основні критерії оцінювання спеціалістів: рівень кваліфікації, творчість і винахідливість, ініціативність, виконавська і трудова дисципліна. Оцінювання робітників і службовців: рівень кваліфікації, виконавська і трудова дисципліна, якісні показники роботи, дотримання правил техніки безпеки тощо.

Атестування персоналу: сутність та види. Призначення та зміст атестаційної комісії. Організація та порядок проведення атестації персоналу. Зміст атестації для різних категорій персоналу. Документальне супроводження атестації. Використання результатів атестації персоналу.

Загальний і професійний розвиток персоналу. Сутність та завдання професійного розвитку персоналу. Виявлення та аналізування потреб персоналу. Навчання персоналу. Програми підготовки персоналу. Професійна підготовка, підвищення кваліфікації, перепідготовка. Післядипломна та додаткова освіта. Стажування. Зміст понять «самоосвіта», «саморозвиток». Перспективи професійного зростання в Україні.

Поняття про трудову кар'єру та службове зростання. Планування та управління службовою кар'єрою працівників. Моделі кар'єри: горизонтальна та вертикальна. Фактори, що визначають напрям та швидкість кар'єри. Створення відповідних умов для кар'єрного зростання працівників.

Управління мобільністю кадрів. Аналізування потреб та оцінка плану розвитку персоналу. Планування та підготовка кадрового резерву. Формування списку кадрового резерву за категоріями персоналу. Особливості підготовки резерву управлінських кадрів. Ротація кадрів як форма руху і підвищення кваліфікації працівників. Переміщення, переведення на іншу посаду, роботу. Суміщення професій.

Види кадрових нововведень. Інноваційний потенціал працівника.

Причини та фактори вивільнення персоналу. Процедура звільнення. Соціальні та виробничі критерії вибору працівників на звільнення. Соціальні гарантії. Особливості виходу працівників на пенсію як форма звільнення. Поняття та значення абсентеїзму.

Управління плинністю кадрів та фактори, що їх зумовлюють. Показники абсолютні та відносні. Типові порушення трудової та виконавської дисципліни, причини їх виникнення. Нещасні випадки. Дисциплінарний вплив. Розробка заходів із регулювання плинності персоналу.

Управління якістю трудового життя працівників організації. Управління безпекою персоналу: техніка безпеки та охорони здоров'я працівників в організації. Профілактичні та протиепідемічні заходи в управлінні персоналом на підприємстві.

Соціальне партнерство як засіб узгодження інтересів роботодавця і працівників. Механізм функціонування системи соціального партнерства: функції і завдання, законодавча база. Інтереси роботодавця і працівників:

спільність і розбіжність, імовірність виникнення і загострення конфліктів.

Колективний договір як засіб зміцнення соціального партнерства. Сторони та зміст колективного договору. Порядок укладання та реєстрації колективного договору. Строк чинності колективного договору та контроль за його виконанням.

Регулювання соціально-трудових відносин в організації. Громадські організації. Роль профспілкової організації у представництві інтересів найманих працівників.

Система економічних, соціальних та організаційних показників управління персоналом: сутність та зміст. Критерії ефективності управління персоналом. Комплексна оцінка ефективності управління персоналом: сутність, переваги та недоліки у застосуванні. Методи оцінювання ефективності результатів роботи персоналу.

Взаємозалежність ефективності діяльності підприємства та результатів роботи персоналу. Показники оцінювання ефективності діяльності підрозділів з управління персоналом. Ефективність витрат на персонал. Роль кадрового аудиту та кадрового консультування в підвищенні ефективності управління персоналом.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Людські ресурси трудової діяльності
2. Правова основа менеджменту персоналу
3. Документальне та інформаційно-аналітичне забезпечення управління персоналом
4. Система управління і організація роботи з персоналом
5. Соціальні групи. Трудовий колектив
6. Організаційна культура та поведінка
7. Методологія управління персоналом організації
8. Кадрова політика та кадрове планування
9. Технологія управління персоналом організації
10. Технологія управління розвитком персоналу організації
11. Організація навчання персоналу
12. Мотиваційні теорії
13. Мотивація персоналу
14. Конкурентоспроможність персоналу
15. Соціально-економічна ефективність кадрової роботи

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балабанова Л.В. Управління персоналом : навч. посіб. / Л.В. Балабанова, О.В. Сардак. – К.: ВД «Професіонал», 2006.
2. Менеджмент персоналу : навч. посіб. / В.М. Данюк, В.М. Петюх, С.О. Цимбалюк та ін ; за заг. ред. В.М. Данюка, В.М. Петюха. – К. : КНЕУ, 2004.

3. Жуковська В.М. Управління персоналом. Практикум : навч. посіб. / В.М. Жуковська, І.П. Миколайчук. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008.
4. Савельєва В.С. Управління персоналом : навч. посіб. / В.С. Савельєва, Сськов О.Л. – К. : ВД «Професіонал», 2005.
5. Сладкевич В.П. Мотивационный менеджмент: Курс лекцій/ В.П. Сладкевич. — К.: МАУП, 2001.
6. Хміль Ф.І. Управління персоналом : підручник / Ф.І. Хміль. – К. : Академвидав, 2006. – 606 с.
7. Щекин Г.В. Организация и психология управления персоналом: учебно-методич. пособие. / Г. В. Щекин. – К.:МАУП, 2002.

3.1.7 УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- сутність понять «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційний процес»;
- класифікацію інновацій, інноваційних проектів, інноваційних стратегій;
- сутність та складові механізми інформаційного забезпечення підприємства;
- основні положення інноваційної стратегії;
- зміст і етапи розробки, а також моделі структуризації інноваційного проекту;
- систему показників для оцінки економічної ефективності інновацій;
- види ефектів від застосування інновацій;
- принципи оцінки інноваційних ризиків.
- вміти:
- визначати вплив інновацій на внутрішньоорганізаційні процеси підприємства;
- виявляти інноваційні ініціативи з боку покупців і виробників продукції;
- застосовувати методи генерування ідей, активізації творчого пошуку, оцінювати результативність цих методів;
- визначати конкурентоспроможність підприємства як основи росту нововведень;
- застосовувати методи оцінки ефективності інновацій;
- характеризувати різні види інноваційного ризику, використовувати методи його зниження;
- визначати джерела фінансування інноваційних проектів, доцільність використання послуг венчурних фондів.

мати компетентності:

- здатність набуття вмінь визначати й оцінювати показники і фактори конкурентоспроможності підприємств різних типів;
- формування навичок стратегічного планування та вироблення

конкурентних стратегій;

– опанування методики аналізу форм і методів конкуренції в трансформаційний період;

– здатність застосовувати вибір оптимальних стратегій українських підприємств на вітчизняних підприємствах.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст поняття «інновація». Класифікація новацій, інноваційних процесів, нововведень. Сучасні аспекти нововведень та розвиток конкуренції. Управління інноваціями як сукупність принципів, методів і форм управління інноваційними процесами та інноваційною діяльністю. Інноваційний процес та інноваційна діяльність. Особливості прийняття рішень в управлінні інноваціями. Еволюція розвитку теорій інноваційної діяльності. Становлення теорії інноватики та її сучасні концепції.

Поняття інноваційної діяльності, її різновиди і складові. Фундаментальна наукова діяльність. Прикладні науково-дослідні розробки. Проектно-конструкторська, науково-технічна, виробнича інноваційна діяльність. Оцінка факторів впливу зовнішнього і внутрішнього середовища на інноваційну діяльність. Характеристика інноваційної інфраструктури. Ринок новацій. Ринок інвестицій. Ринок чистої конкуренції нововведень.

Роль держави в здійсненні інноваційної діяльності. Інновації як фактор економічного зростання. Значення інноваційної діяльності для формування сучасної моделі економічного зростання національної економіки України. Ринкові механізми в галузі наукової і науково-технічної діяльності. Держава як головний суб'єкт інноваційної діяльності. Способи державного впливу на ефективність інноваційних процесів. Методи державної підтримки інноваційної діяльності. Формування національної моделі регулювання інноваційної діяльності. Вплив державних, приватних і громадських структур. Сучасний стан і перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні, особливості інноваційного розвитку в провідних індустриальних країнах.

Принципи організації інноваційних процесів за циклом «дослідження – виробництво – дифузія – комерціалізація». Види наукових, проектних та інноваційних організацій. Роль академічного та освітянського секторів. Зміст понять «технопарк», «технополіс», «інкубатор інновацій». Організація виконання НДДКР і інформаційне забезпечення інноваційних процесів. Організація впровадження та трансферту наукових інновацій. Малий інноваційний бізнес, життєвий цикл і тенденції розвитку. Особливості менеджменту в наукових організаціях і малих інноваційних підприємствах. Інноваційні венчурні фонди. Роль венчурного бізнесу в розвитку інноваційної діяльності. Науково-технічне співробітництво. Форми інтеграції науки і виробництва. Конкуренція та кооперація в галузі сучасних інноваційних технологій. Види виробничої та технологічної кооперації.

Аналіз інноваційних можливостей організації: оцінка інноваційного середовища; стан інноваційного, науково-технічного потенціалу; аналіз

параметрів впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, аналіз ресурсних та інвестиційних можливостей; оцінка технологій та виробничих процесів щодо їх здатності до впровадження новацій; оцінка соціально-організаційних можливостей. Аналіз конкурентних переваг організації. Система планування інновацій, сутність і основні види. Науково-технічне прогнозування. Сутність проектного управління. Організаційно-технологічна підготовка виробництва новацій. Організація НДДКР. Аналіз і прогнозування науково-технічного і організаційно-технологічного рівня виробництва. Управління якістю і конкурентоспроможністю нової продукції. Управління витратами в інноваційній діяльності. Склад і структура інноваційних витрат, їх зв'язок із стратегією інноваційних змін. Класифікація витрат на інновації за типами інноваційної діяльності, джерелами її фінансування. Облік витрат за стадіями інноваційного циклу.

Інноваційний проект: поняття, основні етапи розробки і реалізації. Управління інноваційним проектом як процес прийняття і реалізації управлінських рішень. Процедура розробки інноваційного проекту. Управління реалізацією інноваційних проектів. Ресурсне забезпечення інноваційного проекту. Інформаційне забезпечення. Інвестиційне забезпечення. Створення і використання різних організаційних форм проектного управління. Управління персоналом в процесі реалізації інноваційного проекту. Управління конкурентоспроможністю інноваційного проекту. Управління підтримкою і вдосконаленням конкурентних переваг. Управління конкурентоспроможністю та якістю нової продукції. Управління маркетинговими службами і контроль за забезпеченням конкурентоспроможності проекту.

Ефективність інноваційної діяльності. Характеристика результатів і ефективність витрат на інноваційну діяльність. Інноваційна діяльність як об'єкт інвестування. Обґрунтування економічної ефективності інноваційного проекту. Критерії інвестиційної привабливості та оцінки інноваційних проектів. Методи оцінки інноваційних проектів. Аналіз інноваційних проектів в умовах невизначеності. Оцінка впливу невизначеності на ефективність інноваційного проекту. Врахування проектних ризиків в оцінці ефективності інноваційних проектів.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Обґрунтування ефективності інноваційних проектів.
2. Положення теорії інноватики й цикли Й. Шумпетера
3. Інноваційний процес: сутність, поняття, характеристики
4. Вибір організаційних форм інноваційної діяльності
5. Класифікація інновацій
6. Формування інноваційної політики підприємства
7. Різновиди стратегій інноваційної політики підприємства
8. Організаційні форми інноваційної діяльності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2013.
2. Инновационный менеджмент. Учебное пособие / Под редакцией Оголевой Л.Н. ИНФРА–М, 2001
3. Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін.; під ред. проф. О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. – К.: ВД «Професіонал», 2010.
4. Гринев В.Ф. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2011.
5. Круглов М.И. Стратегическое управление компанией: Учеб. для вузов. – М.: Русская Деловая Литература, 1998. – 768с.
6. Суторміна В.М., Федосов В.М., Рязанова Н.С. Фінанси зарубіжних корпорацій: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1993.
7. Менеджмент готельного господарства: Навч. посібник / В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький та інші. – К.: Таксон, 2001. – 304 с.
8. Цифровий репозиторій ХНАМГ. – Режим доступу : <http://eprints.kname.edu.ua>
9. www.DJKG.gov.ua

3.1.8 ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні поняття, визначення та терміни, які використовуються в процесі розробки операційної системи організацій різних напрямків економічної діяльності;
- сфери, об'єкти, призначення та склад елементів операційної системи та операційної інфраструктури підприємства;
- закони, принципи та методи ефективного управління у системі операційного менеджменту;
- гарантії своєчасності випуску продукції (надання послуги).

вміти:

- ставити цілі і завдання удосконалювання операційної системи у різних сферах діяльності організацій;
- розробляти операційну стратегію організації;
- обґрунтовувати рішення щодо підтримки належного режиму поточного функціонування операційної системи;
- організовувати випуск конкурентоспроможної продукції (послуги);
- гнучко регулювати обсяги виробництва продукції.

мати компетентності:

- визначення показників ефективності управління операційною системою організації;

- розв'язання виробничих ситуацій і завдань, пов'язаних з методологією управління операційною системою організацій різних сфер діяльності;
- планування і контролювання за функціонуванням операційних систем різних видів;
- розроблення операційної стратегії підприємства;
- обґрунтування рішення стосовно створення операційної системи;
- підтримки належного режиму її поточного функціонування;
- забезпечення якості результатів операційної діяльності організації.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Виробництво як процес перетворення ресурсів організації у вихідну продукцію. Об'єктивні закономірності управління виробництвом (операційною діяльністю).

Сутність операційної функції. Галузеві особливості операційної функції.

Категорія «операційна діяльність» та «виробнича діяльність», їх взаємозв'язок та розбіжність. Виробничий та операційний менеджмент: спільні та відмінні характеристики. Сутність і місце операційного менеджменту в системі менеджменту організації. Взаємозв'язок операційного менеджменту з іншими функціональними видами менеджменту.

Історичний розвиток операційного менеджменту: промислова революція, розвиток теорії менеджменту, розвиток науки менеджменту і систем.

Взаємозв'язок між категоріями «операційна функція», «операційний менеджер», «операційна система», «операційний процес», «операція».

Особливості операційного менеджменту: цілі та основні завдання.

Структура процесу реалізації операційного менеджменту. Функціональна характеристика операційного менеджменту.

Коло стратегічних питань, що вирішуються у операційному менеджменті. Сутність та етапи розробки операційної стратегії. Виражена компетентність підприємства.

Операційні пріоритети. Пріоритети, що визначаються місцем на ринку. Зсув конкурентних пріоритетів.

Формування стратегії виробництва товару. Вплив життєвого циклу на операційну стратегію.

Розробка стратегії процесу. Типи процесів: сфокусований на процесі, сфокусований на продукті та процес, який повторюється. Порівняння стратегій процесів.

Особливості сфери послуг, які впливають на операційну стратегію.

Застосування "дерева рішень" у проектуванні продукту або процесу.

Сутність системного підходу до операційного менеджменту. Операційна система як об'єкт управління. Особливості та властивості операційної системи.

Елементи операційної системи: підсистема забезпечення, трансформуюча підсистема та підсистема планування і контролю. «Входи» та «виходи» операційної системи.

Класифікаційні підходи до операційних систем. Специфічні риси одиначної операційної системи. Особливості операційної системи серійного типу. Характеристика операційної системи масового виробництва. Операційна система з безперервним процесом як різновид операційної системи масового виробництва.

Поняття операційної діяльності підприємства. Склад основних ресурсів як вхідних факторів операційної діяльності. Продукт (послуга) як результат операційної діяльності підприємства.

Операційні процеси організації – динамічна основа функціонування та розвитку операційної системи. Принципи організації та складність операційних процесів. Типи операційних процесів, їх ознаки.

Організація операційного процесу у просторі: технологічні та предметні напрями спеціалізації.

Поняття, структура та тривалість операційного циклу підприємства. Визначення тривалості операційного циклу підприємства. Особливості управління за фазами операційного циклу підприємства.

Проектування операційної системи: сутність, цілі та етапи. Склад критеріїв та факторів проектування операційної системи. Соціотехнічний підхід до розробки операцій. Відмінності між проектуванням продукту та послуги. Розгортання функції якості як можливість залучення споживача до операційного процесу.

Сучасний рівень розвитку виробничих та невиробничих операційних систем.

Необхідність рішень з просторової організації діяльності. Проектування виробничих потужностей: аргументи на користь створення великих централізованих та невеликих децентралізованих підприємств. Проектування та місце розташування підприємства: фактори мікро– і макросередовища. Розміщення обладнання та робочих місць для виробництва: поопераційне функціональне, потокове лінійне та фіксоване позиційне планування. Розміщення приміщень і обладнання сервісних підрозділів підприємств. Проектування робіт і нормування праці.

Довгострокове, середньострокове та короткострокове планування операцій, сукупне планування. Базові стратегії планування.

Управління матеріально-технічним забезпеченням. Функції, завдання та основні вимоги до оперативного управління виробництвом. Зміст та фази оперативного управління. Види систем оперативного управління виробництвом. Організація диспетчеризації операційної діяльності.

Контролювання операційного процесу: значення й технології. Контролювання якості сировини, матеріалів, товарів та послуг. Контролювання запасів.

Роль, завдання та принципи управління матеріальними ресурсами та запасами. Управлінські рішення в сфері управління запасами та пов'язані з ними витратами. Особливості управління запасами залежного та незалежного попиту. Виштовхувальні та витягувальні системи.

Робоче середовище та умови праці, режим роботи. Розподіл та кооперація

праці. Мотивування роботи. Робочі завдання. Основи нормування праці. Методи нормування праці та часу. Хронометраж.

Сутність проектного підходу до управління організацією. Значення та основні завдання в процесі управління проектами.

Планування проектів. Поопераційний перелік робіт. Створення робочих графіків за допомогою діаграм Г. Гантта. Розклад проектів. Контроль проектів. Методи сітьового планування: переваги та недоліки. Техніка управління проектами методом оцінювання та розгляду програм (РЕНТ) та методом критичного шляху (СРМ).

Поняття, значення та фактори забезпечення якості товарів та послуг. Показники якості та методи їх оцінювання.

Основні підходи щодо менеджменту якості. Планування якості. Організаційне забезпечення якості. Інструменти контролю якості. Аналіз існуючих програм забезпечення якості: підхід У.Е. Демінга, Д.Джурана, П.Кросбі, К.Ісікави. Підхід з позиції загального менеджменту якості. Розвиток програми забезпечення якості. Система стандартів ISO 9000.

Показники результативності функціонування виробничих та невиробничих операційних систем.

Продуктивність операційної діяльності як міра результативності операційного менеджменту. Комплексний підхід до питань продуктивності. Моделювання процесу управління продуктивністю операційної системи. Фактори, що впливають на динаміку продуктивності. Шляхи підвищення її продуктивності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко В.О. Виробничий (операційний) менеджмент: навч. посіб. / В.О. Василенко, Т.І. Ткаченко. – Вид. 2-ге, виправл. і допов. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 532 с.
2. Гевко І.Б. Операційний менеджмент: навч. посіб. / І.Б. Гевко. – К.: Кондор, 2005. – 228 с.
3. Гэлловэй Л. Операционный менеджмент. Принципы и практика / Л. Гелловой. – СПб.: Питер, 2002. – 320с.
4. Микитенко Н.В. Операційний менеджмент. Практикум: навч. посіб. / Н.В. Микитенко. – К.: КНТЕУ, 2009. – 197 с.
5. Стивенсон В. Дж. Управление производством: пер. с англ. / В.Дж.Стивенсон. – М.: ООО узд-во «Лаборатория базових знаний», ЗАО «Изд-во Бином», 1999. – 926 с.
6. Сумець О.М. основи операційного менеджменту: підруч. для студ. ВНЗ. / О.М. Сумець. – К.: Професіонал, 2005. – 414 с.
7. Ханна М.Д. Управління виробництвом з метою задоволення споживача: підручник / М.Д Ханна. – К.: ЗАТ «Віпо», 2003. – 225 с.
8. Чейз Р.Б. Производственный и операционный менеджмент: пер. с англ. – 10-е изд. / Р.Б. Чейз, Ф.Р. Джейкобз, Н.Дж. Аквилано. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 1184 с.

9. Антикризисное управление: учебник / под ред. Э. М. Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 432 с.
10. Афанасьев М. В. Основы менеджменту : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / М. В. Афанасьєв, Л. Г. Шемаєва, В. С. Верлока; за редакцією проф. М. В. Афанасьєва. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2003. – 484 с.
11. Економічний аналіз : навчальний посібник / Є. П. Кожанова, І. П. Отенко, Т. М. Серікова та ін. – 3-тє вид., доправ. і доп. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 344 с.
12. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.
13. Иванов И. Н. Менеджмент корпорации : учебник / И. Н. Иванов. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 368 с.
14. Мазур И. И. Реструктуризация предприятий и компаний : учебн. пособ. для вузов / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро ; под общ. ред. И. И. Мазура. – М. : ЗАО "Издательство "Экономика", 2001. – 456 с.
15. Маслак О. І. Економіка промислового підприємства. навч. посібн. / О. І. Маслак, Л. Д. Воробйова – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 172 с.
16. Моделирование экономической динамики : учебное пособие / Т. С. Клебанова, Н. А. Дубровина, О. Ю. Полякова, и др. – 2-е изд., стереотип. – Х. : Издательский дом "ИНЖЭК", 2005. – 244 с.
17. Назарова Г. В. Організаційні структури управління корпораціями : монографія / Г. В. Назарова. – 2-ге вид. допов. і перероб. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2004. – 420 с.
18. Оберемчук В. Ф. Стратегія підприємства : короткий курс лекцій / В. Ф. Оберемчук. – К. : МАУП, 2000. – 128 с.
19. Організація діяльності підприємства навчальної дисципліни "Операційний менеджмент" : навчальний посібник / О. М. Ястремська, В. Ф. Годзік, Т. М. Хміль та ін. ; за редакцією проф. Ястремської О. М. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2008. – 244 с.
20. Пономаренко В. С. Стратегічне управління підприємством / В. С. Пономаренко. – Х. : Основа, 1999. – 620 с.
21. Пономаренко В.С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: монографія / В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, М. О. Кизим. – Х. : Видавничий дім "ІНЖЕК", 2003. – 328 с.
22. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. 5-е изд. – Мн. : ООО "Новое знание", 2001. – 688 с.
23. Скибінська З. М. Економіка та організація виробництва : навч. посібн. / З. М. Скибінська, Т. Г. Гринів. – К. : Знання, 2012. – 299 с.
24. Управление производством : учебник / под ред. Н. А. Саломатина. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 220 с.
25. Экономическая кибернетика : учебное пособие / Ю. Г. Лисенко, В. Л. Петренко, В. А. Забродский и др. – Донецк : ДонГУ, 1999. – 397 с.
26. Экология и безопасность жизнедеятельности : учебн. пособ. для вузов / Д. А. Кривошеин, Л. А. Муравей, Н. Н. Роева и др. ; под ред.

Л. А. Муравья. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 447 с.

27. Dunning J. The Globalization of Business / J. Dunning. – London: Routledge, 1993. – 342 p.

28. Heizer J. Principles of operations management / J. Heizer, B. Render. – 4th edition. – New Jersey : Prentice Hall, 2001. – 716 p.

29. Homans J. Elementary and Industrial Behavior / J. Homans // Contemporary Sociological Theory. – Rentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1996. – P. 289–318.

30. Mastering Globalization Business. – London : Financial Times. – Pitman Publishing, 1999. – 367 p.

31. Parker B. Globalization and Business Practice: Managing Across Boundaries / B. Parker. – London : SAGE Publications Ltd, 1998. – 655 p.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada/kyiv.ua .

2. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua.

3. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

4. Нормативные акты Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.nau.kiev.ua.

5. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

6. Лига Бизнес Инфор. – Режим доступа : www.liga.net.

3.2 ЛОГІСТИКА

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні поняття та визначення логістики;
- функціональний логістичний менеджмент;
- підтримка логістичного менеджменту.

вміти:

- визначати логістичні операції і функції на підприємстві;
- класифікувати логістичні системи за різними ознаками;
- застосовувати методи планування і управління виробничими системами;
- застосовувати методи системного аналізу при розгляді логістичних систем;
- обирати моделі при дослідженні логістичних систем;
- визначити місце логістичного менеджменту на підприємстві;
- здійснювати управління замовленням на підприємстві;
- вибирати постачальника продукції;
- застосовувати мікрологістичні концепції і системи в виробничій

діяльності підприємства;

- встановлювати види дистрибутивних каналів в мережі;
- встановлювати параметри управління запасами;
- вибирати логістичних посередників в транспортуванні продукції;
- визначати характеристики складської підсистеми в межах логістичної системи;
- обґрунтовувати застосування інформаційних технологій в логістичній системі;
- складати організаційну структуру логістичного підрозділу на підприємстві.

мати компетентності:

- здатність планувати потреби в матеріалах, деталях і вузлах,
- здатність обробляти і виконувати замовлення,
- здатність вибирати постачальника,
- здатність здійснювати раціональні рішення в управлінні закупками,
- здатність обирати перевізника,
- здатність вирішувати задачі складів в логістичній системі;
- здатність застосовувати інформаційно-комп'ютерні технології.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Поняття і сутність логістики. Походження терміна, сучасна визначення логістика. Передумови, причини та етапи становлення логістики. Мета і завдання логістики. Рівні формування логістики. Досвід зарубіжних країн у застосуванні логістики. роль логістики у реформування економіки України.

Засади сучасної концепції логістики. Концептуальна основа інтеграції логістики. Інтеграція внутрішніх та зовнішніх матеріальних потоків. Системний підхід як методологічна база логістики. Логістика як сфера компетенції, що пов'язує компанію з її споживачами та постачальниками і сприяє підвищенню конкурентоспроможності. Оперативні цілі логістики: швидка реакція, мінімальна невизначеність, мінімізація запасів, якість, підтримка життєвого циклу. Базові характеристики концепції логістики: системність, корисність, ефективність, орієнтація на споживача, повні витрати. Логістичні канали, ланцюги мережі і ланки. Логістичні системи та принципи їх утворення. Класифікація логістичних систем (мікро–, мезо– та макрологістичні системи). Створення, функціонування та розвиток логістичних систем. Інструменти формалізації та прийняття рішень у логістичних системах.

Об'єкти логістичного управління та логістична діяльність. Характеристика поточкових процесів у логістиці. Поняття та показники матеріального потоку. Класифікація матеріальних потоків. Інформаційні потоки та їх класифікація. Потоки послуг. Логістичні операції з матеріальними, інформаційними, фінансовими та сервісними потоками. Загальна схема взаємодії потоків. Інтегровані логістичні потоки. Критерії оптимального управління інтегрованими потоками.

Логістичні процеси і логістична діяльність. Основні види логістичної

діяльності: постачання та закупівлі, зовнішнє і внутрішнє транспортування, складування, контроль запасів, комплектування замовлень, вантажопереробка, управління фізичним розподілом, зворотна дистрибуція, вибір місця розміщення, комунікації. Організація логістичної діяльності. Основні логістичні функції та їх розподіл між різними учасниками логістичного процесу. Основні логістичні функції та їх розподіл між різними службами підприємства. Інфраструктура логістичних процесів.

Логістична місія та логістичне середовище фірми. Визначення та місце логістичного менеджменту. Інтеграція функцій управління бізнес-процесами в рамках логістичного менеджменту. Логістичний мікс "7R". Взаємодія логістичного менеджменту з маркетингом, з фінансовим та виробничим менеджментом. Логістика і стратегічне планування. Поняття ланцюга поставок і роль та місце логістики в ланцюгу поставок. Зв'язок логістики з основними функціональними сферами бізнесу. Логістичні зв'язки підприємства. Види організаційних структур управління логістикою.

Традиційна і логістична концепції організації виробництва. Внутрішньовиробничі логістичні системи та їх роль в удосконаленні управління матеріальними потоками у виробничій логістиці. Мікрологістичні системи MRP, MRP-1, MRP-2, ERP, КАНБАН, ОПТ "lean production". Організація постачання матеріальних ресурсів та управління запасами у мікровиробничих логістичних системах. Ефективність застосування логістики при управлінні матеріальними потоками на виробництві.

Організація дистрибуції матеріалів та готової продукції. Традиційний і логістичний підходи до управління розподілом матеріалів і готової продукції. Логістичні канали та логістичні ланцюжки. Внутрішня структура та принципи функціонування каналів розподілу. Логістичні посередники в дистрибуції, їх класифікація та функції. Координація та інтеграція дій логістичних посередників. Проектування дистрибутивних систем. Система планування матеріальних ресурсів у каналах розподілу DRP та її модифікація DRP-2. Системи швидкого реагування на попит (DDT), швидкої реакції (QR), планування неперервного поповнення (CPR), ефективної реакції на запити споживачів (ECR) та особливості управління матеріальними потоками в них. Ефективність застосування логістики при управлінні матеріальними потоками у сфері обігу.

Технологія роботи з клієнтами. Технологічна схема обробки замовлень. Логістичні принципи обслуговування. Поняття логістичного сервісу. Формування системи логістичного сервісу. Залежність витрат на сервіс від рівня сервісу. Критерії якості логістичного сервісу. Логістика сервісного відгуку – SRL.

Роль складів при виробництві і розподіл продукції. Сучасні тенденції формування складської мережі підприємства. Типові логістичні рішення при оптимізації складської підсистеми. Розподільчі центри та їх розміщення. Забезпечення єдності складського процесу з транспортним. Логістична оцінка видів транспорту. Способи перевезення вантажів. Тарифікація перевезень і визначення витрат на перевезення. Вибір перевізника.

Структура та обсяги логістичних витрат. Вплив логістичних витрат на ринкову вартість продукції. Взаємозалежність складових логістичних витрат. Підвищення ефективності виробництва продукції та послуг за рахунок управління логістичними витратами. Ідентифікація конфлікту витрат. Концентрація мінімізації загальних витрат підприємства. Логістика як фактор підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Вплив логістики на дохідність активів підприємства.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Періоди розвитку логістики
2. Поняття логістики, логістичної системи, логістичного ланцюга, логістичної функції.
4. Види логістичної діяльності
5. Дефініція "7R".
6. Схеми тягнутої та штовхаючої систем управління матеріалопотоками в межах внутрішньовиробничих логістичних систем
7. "Комерційне посередництво" у сфері господарської діяльності
8. Логістичний сервіс
9. Призначення і основні функції складу.
10. Логістичні витрати, їхня мінімізація та класифікація

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії : підручник / Є.В. Крикавський. – вид. 2-ге, допов. і переробл. – Л. : Вид-во нац. ун-ту "Львів. політех." Інтеллект-Захід, 2006 – 456 с.
2. Крикавський Є.В. Логістика: компедіум і практикум : навч. посіб. / Є.В. Крикавський, Н.І. Чухрай, Н.В. Чернописька. – К. : Кондор, 2006. – 340 с.
3. Кальченко А.Г. Логістика : навч. посіб. / А.Г. Кальченко. – К. : Київ. нац. екон. ун-т, 2006 – 340 с.
4. Пономарьова Ю.В. Логістика : навч. посіб. / Ю.В. Пономарьова. – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 328 с.
5. Терия, ситуации, практические задания : учеб. пособие / А.М. Сумец. – К. : Хай-Тек Пресс, 2008. – 320 с.
6. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок / Д. Уотерс : пер. с англ. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 503 с.
7. Сергеев В.И. Корпоративная логистика: 300 ответов на вопросы профессионалов / В.И. Сергеев. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 976 с.
8. Кристофер М. Логистика и управление цепочками поставок / М. Кристофер ; под общ. ред. В.С. Лукинского. – СПб. : Питер, 2004. – 316 с.
9. Аникин Б.А. Логистика: тренинг и практикум : учеб. пособие / Б.А. Аникин, Т.А. Родкина. М. : ТК Велби ; Проспект, 2007 – 448 с.
10. Москвітін Т.Д. Торговельна логістика : навч. посіб. / Т.Д. Москвітін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 161 с.

3.3 ЕКОНОМІКА ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні напрями розвитку індустрії туризму на державному, регіональному та локальному рівні;
- взаємозв'язки туристських понять і організаційно-економічної моделі функціонування туристської індустрії;
- понятійно-термінологічні значення і визначення, що характеризують економіку туристської індустрії;
- методики розрахунку основних економічних показників діяльності підприємств індустрії туризму.
- основні методики гнучкого ціноутворення, притаманні підприємствам туристської індустрії.

вміти:

- орієнтуватися в сучасних тенденціях туристського бізнесу; економічно обґрунтовано оцінювати перспективи й особливості господарювання на галузевому рівні;
- аналізувати та інтегрувати в бізнес конструктивні практики гнучкого ціноутворення;
- застосовувати методики оцінки ефективності формування та реалізації туристських товарів/ робіт/ послуг; провадити моніторинг туристського бізнесу на якісно високому рівні.

мати компетентності:

- розуміти та реалізовувати етичні норми поведінки відносно інших людей і відносно навколишнього середовища;
- опанувати сучасний економічний інструментарій;
- системно мислити та впроваджувати креативні підходи у процеси інтеграції в бізнес конструктивних практик гнучкого ціноутворення;
- ідентифікувати сучасні тенденції туристського бізнесу;
- демонструвати базові знання, необхідні для освоєння професійних дисциплін.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Визначення термінів та понять туризму, як виду економічної діяльності. Економічна сутність туристських послуг та їхня характеристика. Планування діяльності підприємств індустрії туризму. Основні фонди індустрії туризму. Оборотно-запасові засоби підприємств індустрії туризму. Нематеріальні активи підприємств індустрії туризму. Витрати і доходи підприємств індустрії туризму. Економічна ефективність індустрії туризму. Індикатори результативності функціонування підприємств індустрії туризму: характеристика, алгоритми розрахунку. Туристське споживання: характеристика, алгоритми розрахунку. Зайнятість в індустрії туризму:

характеристика, алгоритми розрахунку.

Ціна: визначення, класифікації, функції. Методи ціноутворення. Ціноутворення й прибуток в умовах конкуренції. Цінова політика підприємства. Стратегії ціноутворення. Специфічні різновиди цін у сфері туристичної діяльності. Структура вартості туристичного обслуговування та ціни туристичного продукту. Структура вартості готельних послуг та ціни тимчасового розміщування. Структура вартості продукції, товарів і послуг підприємств харчування.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Планування діяльності підприємств індустрії туризму.
2. Основні фонди індустрії туризму.
3. Оборотні засоби підприємств індустрії туризму.
4. Нематеріальні активи підприємств індустрії туризму.
5. Витрати і доходи підприємств індустрії туризму.
6. Економічна ефективність та результативність індустрії туризму.
7. Ціна: визначення, класифікації, функції.
8. Методи ціноутворення притаманні підприємствам індустрії туризму.
9. Ціноутворення й прибуток в умовах конкуренції.
10. Цінова політика підприємств індустрії туризму.
11. Стратегії ціноутворення підприємств індустрії туризму.
12. Специфічні різновиди цін у сфері туристичної діяльності.
13. Структура вартості туристичного обслуговування та ціни туристичного продукту.
14. Структура вартості послуг тимчасового розміщування.
15. Структура вартості продукції, товарів і послуг підприємств харчування.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Агафонова Л.Г., Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання. Навч. посіб. / Л. Г.Агафонова, О.Є. Агафонова – К.: Знання України, 2002.
2. Балабанов И.Т., Экономика туризма. : Учеб. пособие. / И. Т. Балабанов, Балабанов А. И. – М.: Финансы и статистика, 2009.
3. Горбылева З.М. Экономика туризма. : Учеб. пособие. / З.М. Горбылева. – Минск: БГЭУ, 2012.
5. Гуляев В.Г. Туризм: экономика и социальное развитие. : Учеб. пособие. / В. Г. Гуляев – М.: Финансы и статистика, 2013.
6. Ткаченко Т. І., Економіка готельного господарства і туризму. Навч. посіб. / Т. І. Ткаченко, С. П. Гаврілюк – К. : КНТЕУ, 2013.
7. Цены и ценообразование : Учеб. пособие. Под ред. В.Е. Есипова. – СПб.: Питер, 2012.

8. Шарапова А.О. Ціноутворення у туризмі. : Навч. посіб. / А. О. Шарапова – К. : КНТЕУ, 2007.

9. Экономика современного туризма: Учеб. пособие. / Под ред. Г.А. Карповой. — СПб.: Герда, 2005.

10. Яковлев Г. А. Экономика и статистика туризма.: Учеб. пособие. / Г. А. Яковлев– М.: Изд. РДЛ, 2004.

Допоміжні

1. Господарський кодекс України (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України, 2003. – №18, №19 – 20, №21 – 22. – С 144.

2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» // Відомості Верховної Ради України, 2004. – №13. – С 180.

3. Закон України «Про курорти» // ВВР. – 2000. – №50. – С 435 – 451.

4. Курортні ресурси України. – К: «Укрпрофоздоровниця», 1999. – 344 с

5. Закон України «Про охорону та використання пам'яток історії та культури» // Відомості Верховної Ради. – 2000. – №39.

6. Концепції, визначення і класифікації для статистики туризму. Технічний посібник №1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.world – tourism.org>

7. Податковий кодекс України // Відомості Верховної ради України, 2011. – №13 – 14, №15 – 16, №17. – С. 112 (зі змінами за Законом України № 3741 – VI від 20.09.2011р.).

8. Цивільний кодекс України (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України, 2003. – №40 – 14. – С 356.

9. Методика розрахунку обсягів туристичної діяльності. – Наказ Державної туристичної адміністрації України та Державного комітету статистики України від 12.11.2003 р. – №142/394. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/zll28 – 03>

10. Осипов В. І. Економіка підприємства: Підручник. / В. І. Осипов – Одеса: Маяк, 2005. – 720 с.

11. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», зареєстроване в Мініюсті України 14.12.1999 р. за №860/4153.

12. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», зареєстроване в Мініюсті України 19.01.2000 р. за №27/4248.

13. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», зареєстроване в Мініюсті України 20.01.2001 р. за №47/5238.

14. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», зареєстроване в Мініюсті України 21 червня 1999 р. за №397/3690.

15. Сідун В. А. Економіка підприємства: Навч. посіб.: Вид. 2-ге, перероб. та доп. / В. А. Сідун, Ю. В. Пономарьова. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 356 с.

16. Слинков В.Н. Бизнес–план и организация финансово-хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. пособие. 2-е изд., стереотипное. – К.: Алерта, 2006. – 456 с.

17. Стадницький Ю. І. Просторова економіка: Навчальний посібник /

Ю. І. Стадницький, І. В. Бакушевич, Ю. Ю. Стадницька. – Тернопіль : ТІСІТ, 2011.– 400 с.

18. Стадницький Ю.І. Просторові аспекти конкуренції технологій: монографія / Ю.І.Стадницький, О.Е.Товкан, А.В.Симак, Л.М.Коваль. – Хмельницький: ХНУ, 2009. –95 с.

19. Чепурда Л.М. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств: Навч. посіб. / Л.М. Чепурда, С.С. Беляєва, М.В. Плахотнікова; Під заг. ред. Л.М. Чепурди. – К.: Професіонал, 2005. – 272 с.

Інформаційні ресурси

1. Tourism and the world economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org/facts/eng/economy.htm>

2. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності. ДК 009:2010. – Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.10 р. – №457 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

3. Офіційне видання Всесвітньої туристичної організації: UNWTO World Tourism Barometer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.world-tourism.org>

4. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації (UNWTO World Tourism Organization) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.world-tourism.org>

5. Офіційний сайт Державного агентства України з туризму та курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.org.ua>

6. Офіційний сайт Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pvu.org.ua>

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>

8. Український туристичний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.turkraina.info.news>

3.4 ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

– специфіку механізму функціонування зовнішньоекономічної діяльності в Україні на сучасному етапі;

– нормативну базу щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств;

вміти:

– застосовувати методи оцінки тенденцій, суперечностей та доцільності діяльності у визначенні головних напрямків зовнішньоекономічної діяльності для підприємств різних форм власності, що є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

– враховувати специфіку запровадження різних форм виходу на зовнішні ринки; здійснювати процедури щодо укладання зовнішньоекономічних

контрактів;

– застосовувати методи та способи визначення ефективності укладених угод та зовнішньоекономічної діяльності підприємства в цілому;

– за результатами аналізу законодавчих та нормативних актів України, за допомогою зіставлення та порівняння приймати професійні рішення, адекватні державній економічній політиці;

– використовувати основні положення міжнародних угод, до яких приєдналася Україна;

– розраховувати показники ефективності зовнішньої торгівлі та інвестування;

мати компетентності:

– досліджувати механізм зовнішньоекономічних зв'язків;

– кваліфіковано оцінювати зміни в кон'юктурі світового ринку та економічній політиці іноземних держав;

– приймати раціональні рішення у зовнішньоекономічній діяльності.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Характеристика категорій зовнішньоекономічної сфери та їх взаємозв'язки. Функції зовнішньоекономічної діяльності. Напрями впливу зовнішньоекономічного чинника на національну економіку. Сутність поняття «зовнішньоекономічна діяльність», основні види і форми зовнішньоекономічної діяльності. Причини і передумови розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Принципи здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Поняття об'єктів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Право на здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Місце дисципліни в системі загальноосвітніх і професійно орієнтованих дисциплін. Актуальність та практична спрямованість дисципліни, її структура і послідовність вивчення.

Зовнішньоекономічна політика держави. Сучасні концептуальні підходи до формування зовнішньоекономічної політики України в контексті реалізації національних економічних інтересів. Основні етапи розвитку ЗЕД в Україні. Аналіз та оцінка сучасного стану ЗЕД України. Характеристика основних показників розвитку зовнішньоекономічного сектора країни: абсолютні (обсяг та динаміка зовнішнього товарообігу; торговельне сальдо, генеральна торгівля), відносні (індекси динаміки експорту та імпорту, коефіцієнт покриття імпорту експортом, індекс концентрації експорту, індекс «умов торгівлі», індекс імпортової залежності країни, індекс чистої торгівлі), показники структури (індекс диверсифікації експорту/імпорту, частка продукції обробної промисловості в загальному обсязі експорту продукції, індекс географічної концентрації експорту/імпорту); показники інтенсивності та ефективності зовнішньоекономічних зв'язків країни. Платіжний баланс України, його структура та характеристика.

Характеристика системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності: принципи, цілі, методи. Еволюція системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Національне та наднаціональне регулювання ЗЕД.

Характеристика органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та їх компетенції. Органи місцевого самоврядування та регіональний аспект регулювання ЗЕД. Недержавні органи регулювання зовнішньоекономічної діяльності: торгово-промислові палати, фондові та валютні біржі. Економічні та адміністративні методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Правове регулювання ЗЕД. Реєстрація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Сутність митного регулювання ЗЕД. Принципи митного регулювання. Митні органи України: завдання, функції, структура. Види і методи здійснення митного контролю. Характеристика митних режимів: експорту, імпорту, транзиту, реекспорту, реімпорту, тимчасового ввезення (вивезення), переробки на митній території України, переробки поза межами митної території України, знищення і руйнування, магазину безмитної торгівлі, митного складу, спеціальної митної зони, відмови на користь держави. Товарна номенклатура ЗЕД. Порядок митного оформлення товарів. Основні митні документи та специфіка їх оформлення. Плата за митне оформлення товарів. Декларування товарів: форми та процедури. Митна вартість та методи її визначення. Мета і сфера застосування правил інтерпретації міжнародних торговельних термінів «Incoterms 2010». Мито як інструмент економічного регулювання. Єдиний митний тариф. Види мита. Види митних ставок.

Види та функції податків у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Сутність та порядок нарахування митних податків (ПДВ, мита, акцизного збору) у сфері ЗЕД. Особливості оподаткування залежно від митного режиму. Порядок відшкодування ПДВ при експорті. Проблеми бюджетної заборгованості з ПДВ і шляхи їх вирішення. Операції, які звільняються від справляння ПДВ. Єдиний збір, що стягується у пунктах пропуску через митний кордон. Відображення митних платежів у ВМД. Особливості оподаткування імпорту послуг.

Нетарифні засоби регулювання, їх класифікація і характеристика. Механізм впливу нетарифних засобів регулювання на економіку країни. Інструменти нетарифного регулювання. Кількісні обмеження: ліцензування і квотування. Класифікація квот за напрямом дії та масштабом охоплення. Порівняльний аналіз ефективності застосування імпортного тарифу та імпортної квоти. Перелік товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню. Види та способи розподілу ліцензій. Механізм оформлення документів для отримання ліцензій. Фінансові засоби нетарифного регулювання: експортні кредити, експортні субсидії, імпортні депозити. Антидемпінгові заходи, визначення демпінгової маржі та величини шкоди національним виробникам. Нарухування антидемпінгового та компенсаційного мита. Сертифікація, стандартизація, технічні бар'єри, вимоги щодо вмісту місцевих компонентів, вимоги щодо упакування та маркування товарів. Сутність політики державних закупівель.

Сутність, основні принципи та інструменти валютного регулювання. Поняття валютної політики держави та її складові. Об'єкти та суб'єкти валютного регулювання. Валюта, валютний курс, валютні цінності. Порядок

придбання і використання валюти, здійснення розрахунків в іноземній валюті. Система валютного контролю. Види валютних операцій. Обмеження щодо перевезення та пересилання валютних цінностей. Українська міжбанківська валютна біржа та її функції. Механізм проведення торгів іноземною валютою.

Сутність міжнародних розрахунків та необхідність банківського обслуговування у сфері ЗЕД. Форми розрахунків: аванс, акредитив, інкасо, платіж за відкритим рахунком, банківський переказ, Види і засоби платежу. Готівковий платіж, авансовий платіж, платіж у кредит. Вексель, чек. Основні види банківських послуг у сфері ЗЕД. Документальне оформлення банківських операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності: депозитних, розрахункових, валютообмінних та кредитних операцій. Кореспондентські відносини у сфері ЗЕД. Форми кредитування експортерів та імпортерів. Платіжні системи: SWIFT, CHIPS, TARGET. Система клірингу. Оцінка надійності та вибір комерційних банків суб'єктами ЗЕД.

Передумови і мотивація виходу підприємств на зовнішні ринки. Пошук та вибір партнера. Класифікація і характеристика форм виходу на зовнішні ринки. Критерії вибору форм виходу підприємств на зовнішні ринки. Прямий і непрямий експорт. Спільне підприємництво та пряме іноземне інвестування як форми виходу підприємства на зовнішні ринки. Умови функціонування підприємств на зовнішніх ринках. Вивчення й аналіз умов ринку. Дослідження потенційних можливостей фірми при виході на зовнішні ринки. Способи встановлення контактів з потенційним партнером.

Зовнішньоторговельна ціна: сутність поняття, функції, класифікація зовнішньоторговельних цін. Цінова політика підприємства, обґрунтування зовнішньоторговельних цін. Основні фактори ціноутворення в ЗЕД. Принципи визначення світових цін. Трансфертні ціни: сутність, функції. Особливості трансфертного ціноутворення. Ціноутворення в електронній торгівлі. Специфіка формування цін на сировинні товари, готові вироби. Етапи формування контрактної ціни. Рівень ціни, базис ціни, одиниця виміру ціни. Способи фіксації цін. Цінові знижки і надбавки.

Сутність та види посередницької діяльності. Характеристика посередників за обсягом повноважень та за місцем, що вони посідають на зовнішніх ринках. Агенти, представники, брокери, маклери. Угоди комісії, їх особливості. Угоди чистої комісії. Договір «делькредере». Угоди консигнації, особливості і можливості здійснення. Торгові агенти, агенти повірені: обов'язки, особливості, регулювання. Дистриб'ютори, дилери, їх місце на ринку. Прості агенти, агенти з правом «першої руки», монопольні (ексклюзивні) агенти. Регулювання посередницьких операцій в Україні.

Сутність та особливості компенсаційних угод. Класифікація угод зустрічної торгівлі. Операції натурального обміну. Операції, які передбачають участь продавця в реалізації товарів, запропонованих покупцем. Комерційна компенсація, зустрічні закупівлі, авансові закупівлі, угоди типу «світч», угоди типу «офсет», рамочні угоди, угоди позитивної зустрічної торгівлі, угоди щодо зворотного експорту, програми пов'язання імпорту та експорту і обов'язки, які передбачають участь інвестора в експорті товарів країни-імпортера. Операції в

рамках промислового співробітництва. Співробітництво на комерційній основі, виробнича кооперація, франчайзинг, операції з давальницькою сировиною.

Умови контракту: обов'язкові та додаткові. Зміст і характеристика основних умов контракту. Преамбула. Предмет контракту. Кількість та якість товару в контракті. Базисні умови поставки. Термін і дата постачання. Пакування і маркування. Валютні та фінансові умови зовнішньоекономічних контрактів. Валюта ціни і валюта платежу. Умови перерахунку валюти ціни у валюту платежу. Гарантії на технічне обслуговування. Порядок приймання товару. Рекламації і санкції. Арбітраж. Форс-мажорні обставини. Інші умови.

Економічний аналіз у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Аналіз виконання зобов'язань з експортно-імпортних операцій. Аналіз динаміки зовнішньоекономічної діяльності. Аналіз раціональності використання коштів у зовнішній торгівлі: оборотність оборотних коштів у зовнішньоторговельних операціях, аналіз обороту коштів у товарах, аналіз обороту коштів у розрахунках, аналіз накладних витрат при експорті та імпорті товарів.

Методологічні підходи до визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Система показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Оцінка економічної ефективності. Оцінка валютної ефективності експорту і імпорту. Вплив зовнішньоекономічної діяльності підприємства на його фінансові результати.

Сутність та класифікація ризиків ЗЕД. Характеристика транспортних, комерційних, політичних, валютних, митних ризиків та ризиків у міжнародних розрахунках. Методи страхування ризиків у ЗЕД. Особливості самострахування. Способи транспортного страхування та умови страхування вантажів у ЗЕД.

Сутність та система регулювання міжнародних перевезень. Правове регулювання міжнародних перевезень, його види. Організація міжнародних перевезень. Фактори, що впливають на вибір виду транспорту. Особливості міжнародних перевезень різними видами транспорту: морських, залізничних, автомобільних, авіаційних. Товарно-транспортна документація. Формування ціни на транспортні послуги. Експедиторське обслуговування міжнародних перевезень. Міжнародні транспортні коридори.

Мета і завдання створення спеціальних економічних зон. Світовий досвід використання режимів спеціальних економічних зон. Пільги, що надаються на території ВЕЗ. Класифікація та характеристика видів вільних економічних зон: експортно-виробничих, туристсько-рекреаційних ВЕЗ, вільних портів, технопарків, технополісів і бізнес-інкубаторів. Основні офшорні юрисдикції. Офшорні компанії. Цілі використання офшорних компаній. Основні види офшорних компаній. Співпраця офшорної та оншорної компанії. Діяльність офшорних банків. Регулювання співпраці українських резидентів з офшорними компаніями. Законодавчі обмеження щодо співпраці з офшорами.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Охарактеризуйте суб'єкти та основні види зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
2. Охарактеризуйте суб'єкти, методи та рівні регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
3. Охарактеризуйте основні види митних режимів і види визначення митної вартості товарів.
4. Опишіть порядок митного оформлення товарів у режимах експорту та імпорту.
5. Класифікуйте та охарактеризуйте основні види тарифного і нетарифного митного регулювання в Україні.
6. Охарактеризуйте види та інструменти валютного регулювання.
7. Охарактеризуйте основні види та режими валютних курсів.
8. Класифікуйте та охарактеризуйте основні види зовнішньоторговельних операцій.
9. Класифікуйте та охарактеризуйте види товарообмінних операцій у зовнішньоекономічної діяльності.
10. Класифікуйте та охарактеризуйте види посередницьких операцій у зовнішньоекономічної діяльності.
11. Охарактеризуйте структуру і зміст зовнішньоекономічних контрактів.
12. Визначте особливості міжнародних розрахунків і банківського обслуговування зовнішньоекономічної діяльності.
13. Визначте особливості ціноутворення у зовнішньоекономічній діяльності підприємства.
14. Охарактеризуйте особливості міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів – ІНКОТЕРМС–2010.
15. Охарактеризуйте основні ризики у зовнішньоекономічній діяльності та особливості їх страхування.
16. Охарактеризуйте особливості транспортного обслуговування зовнішньоекономічної діяльності.
17. Охарактеризуйте основні показники ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев И. С. Внешнеэкономическая деятельность / И. С. Алексеев. – М.: Дашков и К, 2009. – 304 с.
2. Баринов В. А. Внешнеэкономическая деятельность / В. А. Баринов. – М.: Форум, 2009. – 192 с.
3. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності. Підручник / О. П. Гребельник. – Центр навч. літ., 2008. – 432 с.
4. Георгіаді Н. Г. Основи зовнішньоекономічної діяльності: теоретичні основи і прикладні аспекти: навч.-метод. посіб. / Н. Г. Георгіаді. – Л. : Інтелект–Захід, 2006. – 260 с.

5. Господарський кодекс України // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>]. Доступ – 23.10.2013 р.
6. Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/15-93>]. Доступ – 23.10.2013 р.
7. Довідник ЗЕДівця. – 2-е видання, переробл. і доп. – Х. : Фактор, 2008. – 656 с.
8. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>]. Доступ – 23.10.2013 р.
9. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>]. Доступ – 23.10.2013 р.
10. Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/185/94-%D0%B2%D1%80>]. Доступ – 23.10.2013 р.
11. Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні» // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80>]. Доступ – 23.10.2013 р.
12. Закон України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/351-14>]. Доступ – 23.10.2013 р.
13. Зовнішньоекономічні операції і контракти : навч. посіб. / кол. авт. В. В. Козик, Л. А. Панкова, Я. С. Карп'як та ін. – К., 2004. – 608 с.
14. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К.: Знання, 2006. – 462 с.
15. Інструкція про порядок справляння акцизного податку при ввезенні товарів на митну територію України суб'єктами господарської діяльності // [Електронний ресурс. Режим доступу: http://minrd.gov.ua/data/normativ/000/000/62522/409_11.doc]. Доступ – 23.10.2013
16. Наумов М. С. Тексти лекцій з дисципліни «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства» (для студентів 2 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.030601 – «Менеджмент») / М. С. Наумов, О. А. Шекшуєв; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2014. – 132 с.
17. Методичні вказівки до організації самостійної роботи, проведення практичних занять, виконання контрольних робіт з дисципліни «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства» (для студентів 2 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент») / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: М. С. Наумов. – Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2014. – 49 с.
18. Митний кодекс України // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page>]. Доступ – 23.10.2013 р.

19. Пазуха М. Д. Зовнішньоекономічна діяльність (загальні положення) / М. Д. Пазуха. – К. : Центр навч. літ-ри, 2008. – 230 с.
18. Податковий кодекс України // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>]. Доступ – 23.10.2013 р.
20. Положення Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України «Про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів)» // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0833-01>]. Доступ – 23.10.2013 р.
20. Постанова Кабінету міністрів України «Про деякі питання регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/756-99-%D0%BF>]. Доступ – 23.10.2013 р.
21. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про перелік офшорних зон» // [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80>]. Доступ – 23.10.2013 р.
22. Ростовский Ю. М. Внешнеэкономическая деятельность / Ю. М. Ростовский, В. Ю. Гречков. – М.: Магистр, 2008 – 592 с.
23. Руденко Л. В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції: підручник / Л. В. Руденко. – вид. 2-ге, переробл. і допов. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 632 с.
24. Смитиенко Б. М. Внешнеэкономическая деятельность: учебник / Б. М. Смитиенко, В. К. Поспелов. – 6-е изд. – М.: Academia, 2009. – 304 с.
25. Сміяна Л. С. Правові основи зовнішньоекономічної діяльності / Л. С. Сміяна. – К.: КНТ, 2008. – 416 с.

3.5 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРІНДУСТРІЇ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- сутність, принципи і види фінансово-економічного аналізу;
- особливості використання інструментарію фінансово-економічного аналізу;
- фактори, що впливають на обсяги виробництва і реалізації продукції (послуг);
- шляхи підвищення ефективності діяльності підприємств туризму з урахуванням виявлених факторів, що на неї впливають.

уміти:

- аналізувати обсяги вироблених і реалізованих послуг підприємств туріндустрії;
- аналізувати показників, що характеризують стан і ефективність використання основних фондів підприємств туріндустрії;
- аналізувати трудові ресурси підприємств туріндустрії;
- аналізувати собівартість продукції готельних, курортних, туристських підприємств;
- аналізувати фактори, що впливають на формування прибутку й

рентабельності підприємства;

- аналізувати та оцінювати динаміку структури і складу джерел власного і позикового капіталу, їх стану та зміни;

- аналізувати відносні і абсолютні показники фінансової стійкості підприємства, оцінювати зміни її рівня;

- аналізувати платоспроможність підприємства, оцінювати ліквідність балансу, вміти виявляти й аналізувати причини банкрутства суб'єктів господарювання.

мати компетенції:

- застосовувати різні методи та інструментарій економічного аналізу для аналізу показників діяльності підприємств тур індустрії та обґрунтування прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень;

- визначати та вимірювати взаємозв'язки та взаємозалежності між показниками з допомогою спеціальних прийомів;

- обґрунтовувати чинники та умови, що впливають на показники економічної та фінансової діяльності підприємств туріндустрії;

- на основі аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємств туріндустрії здійснювати пошук резервів підвищення їх ефективності та розроблювати заходи щодо їх ефективного використання;

- здійснювати вибір оптимального варіанту бізнес-плану;

- проводити оцінку економічної ефективності інвестицій і інновацій, вибір оптимальних інвестиційних рішень;

- оцінювати ефективність використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів підприємств туріндустрії.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Поняття економічного аналізу, предмет, мета, завдання, принципи. Види економічного аналізу. Фактори, що визначають результати господарської діяльності і їх класифікація. Система показників, що використовуються в економічному аналізі.

Сутність методу економічного аналізу, його характеристика. Методи економічного аналізу. Вивчення причин, що вплинули на зміну тих чи тих економічних показників. Визначення та вимірювання взаємозв'язку між об'єктивними економічними показниками.

Задачі і інформаційне забезпечення аналізу обсягів і динаміки надання послуг. Аналіз обсягів і динаміки надання послуг. Аналіз асортименту послуг. Вивчення кон'юнктури ринку, попиту на продукцію (послуги), що виробляється підприємством, існуючих і потенційних споживачів продукції.

Сутність активів підприємства. Значення, задачі і інформаційне забезпечення аналізу основних засобів. Аналіз стану основних засобів. Аналіз ефективності використання основних засобів.

Значення, задачі і інформаційне забезпечення аналізу використання трудових ресурсів. Аналіз чисельності, складу і руху робочої сили. Аналіз використання фонду робочого часу. Аналіз продуктивності праці. Організація

оплати праці.

Загальна характеристика та класифікація витрат. Поняття собівартості, кошторис, калькуляція. Класифікація витрат. Методи обліку і калькулювання собівартості. Значення, задачі і інформаційне забезпечення аналізу собівартості послуг. Аналіз структури і динаміки витрат на виробництво і реалізацію продукції (робіт, послуг).

Мета і методи фінансового аналізу. Зміст фінансового аналізу. Аналіз доходів підприємства. Завдання і джерела інформації аналізу фінансових результатів. Аналіз складу і динаміки прибутку. Рентабельність як узагальнюючий показник ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Аналіз показників рентабельності.

Сутність, мета і завдання аналізу фінансового стану. Система показників, що використовується для аналізу фінансового стану. Інформаційна база для аналізу фінансового стану. Методи аналізу фінансового стану.

Значення, завдання й інформаційне забезпечення аналізу джерел формування капіталу. Аналіз структури активів підприємства. Аналіз виробничих запасів. Аналіз дебіторської заборгованості.

Поняття “фінансова стійкість” і фактори, що впливають на неї. Значення і завдання і інформаційне забезпечення аналізу фінансової стійкості. Основні показники фінансової стійкості. Оцінювання фінансової стійкості на основі аналізу співвідношення власного і позикового капіталу.

Поняття платоспроможності й ліквідності підприємства. Оцінка платоспроможності підприємства на основі показників ліквідності. Оцінка платоспроможності підприємства на основі аналізу грошових потоків.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Економічний аналіз: поняття, предмет, мета, завдання, види
2. Методологія економічного аналізу
3. Аналіз обсягу вироблених і реалізованих послуг підприємств готельного господарства, курортної сфери та туризму
4. Аналіз стану та використання основних засобів
5. Аналіз використання трудових ресурсів
6. Аналіз собівартості продукції (робіт, послуг)
7. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства
8. Аналіз фінансового стану підприємства
9. Аналіз розміщення і використання капіталу підприємства. оцінка майнового стану підприємства
10. Аналіз фінансової стійкості підприємства
11. Аналіз платоспроможності, ліквідності й ризику банкрутства підприємства

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андренко І. Б. Аналіз діяльності підприємств туризму: підручник / І. Б. Андренко, Н. М. Влащенко – Харків: ХНАМГ, 2012. – 303 с.
2. Доля В. Т. Экономический анализ: теория и практические методики: учеб. Пособие / В. Т. Доля – К.: Кондор, 2003. – 208 с.
3. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз : теорія і практика : підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній. – Львів : “Магнолія Плюс”, 2006. – 426 с.
4. Костюк В. О. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства: навч. посібник / В. О. Костюк – Харків: ХДАМГ, 2002. – 162 с.
5. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз: Підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К.: ЦУЛ, 2008. – 392 с.
6. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник / Г. В. Савицька – К.: Знання, 2005. – 662 с.
7. Селіверстова Л.С. Фінансовий аналіз: Навчально-методичний посібник / Л.С. Селіверстова, О.В. Скрипник; За ред. С.М. Безрутченка. – К.: ЦУЛ, 2012. – 274 с.
8. Фінансово-економічний аналіз: Підручник / Буряк П. Ю., Римар М. В., Бець М. Т. та ін. Під заг. ред. П. Ю. Буряка, М. В. Римара – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 528 с.

3.6 ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- визначення основних термінів з організації туризму;
- класифікацію туризму за типами, видами, категоріями, формами;
- характеристику окремих типів та видів туризму;
- сутність основних функцій туризму;
- зміст та значення міжнародної діяльності з керування туризмом;
- класифікацію міжнародних організацій, які мають відношення до керування туристською діяльністю;
- основні положення державного регулювання туристською діяльністю в Україні;
- характеристику міжнародної та національної нормативно-правової бази туристської діяльності;
- зміст основоположних документів міжнародної та національної нормативно-правової бази туристської діяльності;
- права та обов'язки туристів;
- сутність туристських формальностей та їх характеристику;
- порядок створення туристських підприємств;
- сутність та порядок ліцензування діяльності туристських підприємств;
- порядок контролю за дотриманням туроператорами ліцензійних умов

туроператорської діяльності;

- встановлення й підтримання взаємовідносин туристських підприємств із зовнішнім середовищем;
- основи керування туристським підприємством;
- сучасні підходи до створення, просування і реалізації туристського продукту;
- порядок і зміст робіт із створення, просування і реалізації туристського продукту;
- підходи щодо забезпечення належного рівня якості й конкурентоспроможності послуг туристських підприємств;
- основи договірних відносин в туризмі;
- поняття про технологію роботи туристських підприємств;
- особливостей роботи туристських підприємств в ринкових умовах;
- основи організації взаємодії туристських підприємств з страховими компаніями;
- основи організації взаємодії туристських підприємств з транспортними підприємствами;
- основи організації взаємодії туристських підприємств з засобами розміщення;
- основи організації взаємодії туристських підприємств з підприємствами харчування;
- основи організації екскурсійного обслуговування;
- основи організації надання санаторно-курортних послуг в туризмі;
- напрямки розвитку туристської індустрії під впливом науково-технічного прогресу.

уміти:

- аналізувати статистичні дані, що характеризують туристську діяльність на світовому та національному рівнях;
- слідкувати за змінами в міжнародній та національній нормативно-правовій базі туристської діяльності
- згідно з чинним законодавством готувати засновницькі документи й реєструвати підприємства з урахуванням особливостей різних організаційно-правових форм господарювання та засновувати об'єднання туроператорів і турагентів з метою кооперування;
- організовувати роботу персоналу туристського підприємства;
- формувати пакетні та індивідуальні програми туристського обслуговування з використанням ресурсного потенціалу дестинації, (регіону, району, країни);
- здійснювати обслуговування споживачів туристських послуг в офісі туристського підприємства;
- готувати документи, пов'язані з наданням туристам послуг туристських підприємств;
- готувати документи до укладання угод з вітчизняними й закордонними постачальниками і споживачами послуг, забезпечувати їх реалізацію та оперативний контроль виконання;

- організовувати облік і контроль надання послуг туристського підприємства;
 - формувати оперативну і статистичну звітність туристського підприємства;
 - згідно з нормативною документацією забезпечувати контроль якості надаваних послуг;
 - використовувати оргтехніку, документально оформлювати управлінські рішення, вести кореспонденцію;
 - застосовувати сучасні комп'ютерні технології в роботі туристських підприємств;
 - вивчати й застосовувати досвід підприємств, які входять до глобальних готельних та ресторанних ланцюгів;
 - обґрунтовувати та розробляти пропозиції з удосконалення та підвищення ефективності організації роботи суб'єктів туристської індустрії
- мати компетенції:***
- виявлення та аналізу сучасних світових та національних тенденцій, щодо розвитку туризму;
 - використання міжнародної та національної нормативно-правової бази для організації туристської діяльності;
 - створення туристських підприємств згідно діючого законодавства;
 - створення, просування та реалізації туристських продуктів на ринку туристських послуг;
 - організації роботи туристських підприємств із споживачами туристських послуг;
 - здійснення керування роботою туристських підприємств;
 - організації взаємодії туристських підприємств з постачальниками туристських послуг;
 - формування пропозицій та розробки заходів щодо підвищення конкурентоспроможності туристських підприємств на ринку туристських послуг;
 - використання сучасних технологій та інновацій в туристській діяльності.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Сутність поняття “організація”. Організація як функція менеджменту. Сутність туризму. Особливості туризму як об’єкта керування. Сучасні підходи до визначення туризму. Статистичне визначення туризму. Визначення туризму за законодавством України. Місце і роль туризму в економіці країни. Переваги організованого туризму і перспективи його розвитку. Мета і завдання дисципліни “Організація туризму”.

Понятійний апарат туризму. Існуюча система класифікації туризму. Соціальна, гуманітарна й економічна функції туризму. Туризм, як соціально-економічна система. Фактори, що впливають на розвиток туризму. Характеристика туристських ресурсів України. Особливості туристської

діяльності в Україні. Перспективи розвитку туризму в Україні.

Мета й основні завдання регулювання туристської діяльності на міжнародному рівні. Міжнародні організації, які координують туристську діяльність. Основні міжнародні документи, що регламентують туристську діяльність. Міжнародні відносини України у сфері туризму.

Державні органи регулювання туристської діяльності в Україні. Туристська політика в Україні та її основні положення. Основні законодавчі й нормативно-правові акти у сфері туризму, що діють в Україні. Основні важелі впливу держави на туристську діяльність. Сутність туристських формальностей. Паспортно-візові формальності. Митні формальності. Валютні формальності. Страхові формальності. Права й обов'язки туристів.

Загальна характеристика підприємства, мета його функціонування. Види підприємств. Поняття про зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства. Напрями діяльності підприємств. Основні цілі створення і функціонування туристських підприємств. Види туристських підприємств та їх особливості. Принципи організації їх діяльності. Ресурсне забезпечення туристського підприємства. Перспективи розвитку туристських підприємств в Україні.

Вибір організаційно-правової форми туристського підприємства. Обґрунтування організаційної структури керування туристським підприємством. Розробка засновницьких документів, державна реєстрація і організаційне оформлення туристського підприємства. Характеристика засновницьких документів для туристських підприємств. Основні вимоги до офісу й персоналу туристського підприємства. Випадки і порядок ліквідації туристського підприємства.

Необхідність і цілі ліцензування. Основні визначення з ліцензування. Нормативно-правова база ліцензування. Умови ліцензування. Порядок оформлення ліцензій. Порядок оформлення копії ліцензії. Переоформлення ліцензії. Порядок оформлення дублікату ліцензії.

Нормативно-правове забезпечення контролю за дотриманням ліцензійних умов. Порядок проведення перевірок туристських підприємств, щодо дотримання ліцензійних вимог їх діяльності. Анулювання ліцензій. Оскарження результатів перевірок туристських підприємств щодо дотримання ліцензійних умов їх діяльності.

Планування роботи туристського підприємства. Маркетингова діяльність й реалізація збутової політики туристського підприємства. Організація рекламної діяльності туристського підприємства. Керування персоналом туристського підприємства. Основні принципи організації праці на туристському підприємстві. Фінансово-економічна робота на туристському підприємстві. Організація обліку й звітності на туристському підприємстві.

Визначення турпродукту і туроперейтинга. Властивості турпродукту. Єдині вимоги до турпродукту. Проектування турпродукту. Формування турпродукту. Просування турпродукту. Реалізація турпродукту.

Особливості створення туристського продукту в умовах розвитку індустрії туризму. Структура туристської індустрії. Функції туроператорів, як суб'єктів туристської індустрії. Поняття про концепцію генералізації

турпродукту та його життєвий цикл. Параметричний опис складових якості турпродукту. Принципи та інструменти керування якістю турпродукту.

Загальна характеристика договірної роботи. Вимоги до укладання договорів. Договірні відносини між туристськими підприємствами. Договірні відносини між туристськими підприємствами і підприємствами зовнішнього середовища. Договірні відносини між туристськими підприємствами і споживачами туристських послуг. Характеристика договірних документів у галузі туризму.

Поняття про технологію роботи підприємств і технологічні процеси. Технологічні аспекти формування туристських послуг і доставки туристського продукту до споживача. Організація обслуговування клієнтів туристської фірми. Особливості організації спеціалізованих видів туризму. Основні проблеми організації спеціалізованих видів туризму. Правила організації і проведення заходів виставочної індустрії. Основні цілі й завдання участі туристських підприємств у виставках

Сучасний туристський ринок. Особливості його функціонування та перспективи розвитку. Характерні особливості туристських ринків різних регіонів світу. Туристський попит і туристська пропозиція, їх особливості. Конкуренція як основний стимул розвитку туристської індустрії. Конкурентні переваги туристських підприємств. Якість турпродукту – основа конкурентоспроможності туристського підприємства.

Сутність і основні поняття страхування. Загальна характеристика системи страхування. Сучасний стан страхового ринку України. Розвиток окремих видів страхування. Види страхування, що застосовуються в туризмі. Характеристика ризиків у туристській діяльності. Особливості прояву ризиків туристського підприємства. Ризики туристів. Місце страхування серед методів керування ризиками в туристській діяльності. Розробка програм страхування ризиків для туристського підприємства. Укладання договорів між туристськими підприємствами і страховими компаніями. Ефективність страхування в туризмі.

Транспорт, як засіб забезпечення туристської діяльності. Характеристика транспортної системи країни. Місце і роль транспорту в організації туристської діяльності. Переваги й недоліки різних видів транспорту. Перспективи розвитку окремих видів транспорту. Особливості організації транспортних турів. Перевезення сухопутним транспортом. Подорожі водним транспортом. Перевезення повітряним транспортом. Формалізовані підходи до вибору раціональних маршрутів пересування туристів. Інтеграція різних видів транспорту при перевезенні туристів. Порядок взаємодії туристських і транспортних підприємств.

Класифікація засобів розміщення. Стисла характеристика засобів розміщення. Загальні вимоги до засобів розміщення. Особливості розміщення туристів у транспортних турах. Організація взаємодії туристських підприємств з підприємствами – засобами розміщення.

Класифікація готельних підприємств і загальні вимоги до них. Організація надання основних послуг і додаткового сервісу в готелях. Класифікація номерного фонду в готелях. Призначення громадських приміщень

в готелях. Організація управління готельним комплексом. Керування безпекою клієнтів і співробітників готелів. Керування якістю готельних послуг. Поняття про готельні ланцюги. Стратегія і проблематика розвитку готельного господарства.

Загальна характеристика і типи систем громадського харчування. Режими харчування туристів. Організація харчування туристів у засобах розміщення. Особливості організації харчування туристів у транспортних турах і під час екскурсійного обслуговування. Ресторанна концепція харчування. Поняття про ресторанні ланцюги. Організація взаємодії туристських підприємств з підприємствами харчування.

Підприємства харчування та їх класифікація. Стисла характеристика підприємств харчування. Методи обслуговування туристів на підприємствах харчування. Технологія роботи підприємств харчування. Кухня – виробничий центр підприємств харчування. Загальні вимоги до персоналу підприємств харчування. Організація системи безпеки на підприємствах харчування. Меню, його види та функції.

Поняття екскурсійного обслуговування. Види екскурсій. Характеристика установ, які здійснюють екскурсійне обслуговування. Функціональні напрями роботи підприємств з екскурсійного обслуговування. Організація взаємодії туристських підприємств з підприємствами екскурсійного обслуговування. Перспективи розвитку екскурсійного обслуговування в Україні.

Характеристика санаторно-курортного комплексу. Економічна природа санаторно-курортних послуг. Принципи організації санаторно-курортного лікування. Сучасний стан санаторно-курортного комплексу України. Організація взаємодії туристських підприємств з санаторно-курортними підприємствами. Перспективи розвитку санаторно-курортного комплексу України.

Поняття про науково-технічний прогрес. Характеристика основних напрямів науково-технічного прогресу. Відмінність понять “ науково-технічний прогрес” і “науково-технічна революція”. Етапи розвитку науково-технічного прогресу. Вплив науково-технічного прогресу на розподіл і кооперування праці. Системність у роботі й комплексність в обслуговуванні – основні складові успішної роботи туристського підприємства. Комп’ютеризація туристського бізнесу – необхідна умова взаємодії туристського підприємства із зовнішнім середовищем.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Визначення понять «туризм», «турист», «екскурсант».
2. Існуюча система класифікації туризму.
3. Соціальна, гуманітарна й економічна функції туризму.
4. Міжнародні організації, які координують туристську діяльність. Основні міжнародні документи, що регламентують туристську діяльність.
5. Основні важелі впливу держави на туристську діяльність.
6. Сутність туристських формальностей.

7. Основні цілі створення і функціонування туристських підприємств.
8. Організаційно-правові форми туристського підприємства.
9. Організаційна структура керування туристським підприємством.
10. Розробка засновницьких документів, державна реєстрація і організаційне оформлення туристського підприємства.
11. Основні вимоги до офісу й персоналу туристського підприємства.
12. Випадки і порядок ліквідації туристського підприємства.
13. Основні визначення з ліцензування.
14. Порядок оформлення ліцензій.
15. Порядок оформлення копії ліцензії.
16. Переоформлення ліцензії.
17. Порядок оформлення дублікату ліцензії.
18. Порядок проведення перевірок туристських підприємств, щодо дотримання ліцензійних вимог їх діяльності.
19. Основні складові процесу керування роботою туристського підприємства.
20. Визначення турпродукту.
21. Створення, просування та реалізація турпродукту.
22. Вимоги до укладання договорів.
23. Характеристика договорів, що застосовуються в галузі туризму.
24. Поняття про технологію роботи підприємств і технологічні процеси.
25. Технологічні аспекти формування туристських послуг і доставки туристського продукту до споживача.
26. Організація обслуговування клієнтів туристської фірми.
27. Туристський попит і туристська пропозиція, їх особливості.
28. Сутність і основні поняття страхування.
29. Види страхування, що застосовуються в туризмі.
30. Особливості взаємодії туристських підприємств і страхових компаній.
31. Місце і роль транспорту в організації туристської діяльності.
32. Переваги й недоліки різних видів транспорту.
33. Стисла характеристика організації роботи транспортних підприємств за видами транспорту.
34. Особливості взаємодії туристських і транспортних підприємств.
35. Класифікація засобів розміщення.
36. Організація взаємодії туристських підприємств з підприємствами – засобами розміщення.
37. Класифікація готельних підприємств і загальні вимоги до них.
38. Режим харчування туристів.
39. Організація харчування туристів у засобах розміщення.
40. Особливості організації харчування туристів у транспортних турах і під час екскурсійного обслуговування.
41. Організація взаємодії туристських підприємств з підприємствами харчування.
42. Підприємства харчування та їх класифікація.
43. Методи обслуговування туристів на підприємствах харчування.

44. Поняття екскурсійного обслуговування.
45. Види екскурсій.
46. Організація взаємодії туристських підприємств з підприємствами екскурсійного обслуговування.
47. Організація взаємодії туристських підприємств з санаторно-курортними підприємствами.
48. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток туризму.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балашова Р. І. Організація діяльності туристичного підприємства: навч. посібник / Р. І. Балашова. – Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 184 с.
2. Ильина Е. Н. Туроперейтинг: организация деятельности: учебник / Е. Н. Ильина. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 256 с.
3. Кабушкин Н. И. Менеджмент туризма: учебник / Н. И. Кабушкин – 6-е изд. – Минск: Новое знание, 2006. – 408 с.
4. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2003. – 300 с.
5. Козловський Є. В. Правове регулювання туристичної діяльності: навч. посібник / Є. В. Козловський – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 272 с.
6. Организация туризма: уч. пособие / [А. П. Дурович, Г. А. Бондаренко, Т. М. Сергеева и др.]; под общ. ред. А. П. Дуровича – 3-е изд. – Минск: Новое знание, 2006. – 640с.
7. Організація туризму: підручник / [І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М. М. Покоłodна та ін.]; за ред. І. М. Писаревського. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 541 с.
8. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг: шдручник. / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – Київ: Знання, 2008 р. – 661 с
9. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства: навч. посібник / П. Р. Пуцентейло. – Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
10. Тягунова Н. М. Основи організації туристичного бізнесу: кредитно-модульний курс: навч. посібник. / Н. М. Тягунова, О. А. Спориш, Л. В. Іржавська. – Київ: Центр учбової літератури, 2014. – 130 с.
11. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії: навч. посібник / Н. В. Чорненька. – Київ: Атіка, 2006. – 264 с.

3.7 ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- економічні основи функціонування підприємства в системі ринкових відносин, основні напрями та види його діяльності; види підприємств, що функціонують в Україні;
- систему аналізу та планування обсягів, результатів діяльності

ресурсного потенціалу підприємства;

- зовнішнє середовище та його вплив на діяльність підприємства;
- ресурсний потенціал підприємства та його складові елементи;
- основні результативні показники діяльності підприємства, порядок їх формування та використання;
- капітал підприємства, його структуру, взаємозв'язок з ресурсами, економічні основи формування та використання;
- ефективність, конкурентоспроможність підприємства та його продукції (робіт, послуг);
- сучасні теорії та моделі розвитку підприємства, механізм трансформації (реструктуризації) підприємств у процесі розвитку;
- економічну безпеку підприємства та його антикризову діяльність.

вміти:

- володіти методами стратегічного, тактичного та оперативного планування; планування обсягів діяльності, необхідних ресурсів, зовнішніх і внутрішніх обмежень та ризиків, напрямів розвитку та реструктуризації;
- вміти обґрунтовувати обсяги виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг) підприємства, його виробничу потужність, потреби підприємства у матеріальних ресурсах, ;
- вміти обґрунтовувати товарну та цінову політику підприємства;
- аналізувати та планувати доходи, поточні витрати і фінансові результати від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства;
- обґрунтовувати ефективність інвестиційних та інвестиційних проектів;
- оцінювати фінансово-майновий стан підприємства, його конкурентоспроможність, загрози банкрутства.

мати компетентності:

- здатність стратегічного, тактичного та оперативного планування, планування обсягів діяльності, необхідних ресурсів, зовнішніх та внутрішніх обмежень та ризиків;
- здатність обґрунтування обсягів виробництва та реалізації продукції підприємства, його виробничої потужності, потреби підприємства у матеріальних ресурсах;
- здатність до аналізу та планування ресурсів, які необхідні підприємству, розробки політики формування та використання трудових, майнових та фінансових ресурсів;
- здатність аналізу та планування доходів, поточних витрат та фінансових результатів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства;
- здатність обґрунтування ефективності інвестиційних та інноваційних проектів;
- здатність оцінки фінансово-майнового стану підприємства, його конкурентоспроможності, загрози банкрутства.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Підприємство як суб'єкт господарювання, його місце в системі ринкових відносин. Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин. Організаційно-економічні умови функціонування підприємства. Поняття економічного суверенітету, самоокупності та самофінансування.

Зовнішнє середовище функціонування підприємства. Ринок та його інфраструктура: торговельно-посередницька, виробнича, фінансово-кредитна, інформаційно-інноваційна, соціальна та інші. Державний регуляторний механізм діяльності підприємства. Пряме державне регулювання діяльності підприємства, економічні важелі регулювання.

Види підприємства та їх класифікація. Економічні особливості різних видів підприємств. Об'єднання підприємств.

Напрями та види діяльності підприємства, права в питаннях планування та розвитку, залучення та використання ресурсів, розпорядження прибутком.

Зміст та основні принципи планування діяльності підприємства. Поняття та види планів, систематизація планів підприємства.

Технологія планування діяльності підприємства. Цільові характеристики діяльності підприємства, їх класифікація, вимоги до формування. Залежність цілей господарювання від стадій життєвого циклу підприємства. Дерево цілей та його побудова.

Стратегічне планування діяльності підприємства. Види стратегій діяльності. Вибір та розробка стратегії. Діагностика реалізації обраної стратегії.

Тактичне та оперативне планування. Система планів економічного та соціального розвитку підприємства.

Методи планування окремих показників господарсько-фінансової діяльності. Оцінка якості планів підприємства

Загальна характеристика, систематизація та методи вимірювання продукції (робіт, послуг), що виробляє та реалізує підприємство. Поняття "номенклатура та асортимент продукції, що виробляється", "товарна", "валова", "чиста", "реалізована продукція", "валовий оборот підприємства".

Товарна політика підприємства і механізм здійснення. Життєвий цикл товару та його значення для розробки товарної політики підприємства. Формування асортименту товарів (робіт, послуг) та управління ним. Розробка товарної марки та здійснення її правової охорони.

Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.

Інформаційне забезпечення обґрунтування виробничої програми підприємства. Методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми. Маркетинговий аналіз як передумова формування програми випуску продукції (робіт, послуг).

Фактори, що визначають обсяги виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг). Визначення необхідного й можливого обсягів виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг). Умови та критерії оптимізації обсягів випуску продукції (робіт, послуг) у конкурентному середовищі.

Ресурсне забезпечення виробничої програми підприємства. Визначення потреби підприємства у матеріальних ресурсах. Обґрунтування оптимальної партії постачання матеріальних ресурсів.

Аналіз та планування обсягів реалізації продукції (робіт, послуг).

Оперативне виробниче планування обсягів, ритмічності виробництва та сезонності реалізації продукції (робіт, послуг).

Резерви зростання обсягів виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг).

Поняття виробничої потужності підприємства, його структурних підрозділів, окремих ланок, основного виду обладнання. Інформаційна база та послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства.

Фонд часу роботи обладнання та методика його визначення.

Системи і методи визначення потужності підприємства. Специфіка розрахунку виробничої потужності у різних галузях економіки.

Динамічні показники виробничої потужності. Баланс виробничої потужності підприємства. Взаємозв'язок виробничої потужності та пропускнуої спроможності підприємства.

Фактори впливу ефективності використання виробничої потужності. Резерви зростання виробничої потужності підприємства.

Поняття та види економічних ресурсів.

Поняття потенціалу і ресурсного потенціалу підприємства. Складові ресурсного потенціалу та їх взаємозв'язок.

Взаємозв'язок окремих елементів ресурсного потенціалу підприємства. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу.

Чинники, що обумовлюють рівень використання ресурсного потенціалу. Основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів. Принципи і завдання формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки. Фактори, що впливають на формування трудових ресурсів.

Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки. Фактори, що впливають на продуктивність праці та їх класифікація. Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів підприємства. Методи нормування витрат праці на підприємстві.

Форми мотивації праці робітників. Системи оплати праці та їх характеристика.

Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві. Мінімальна заробітна плата і фактори, що її визначають. Державне регулювання мінімальної заробітної плати і її вплив на рівень ставок та окладів окремих робітників. Тарифна система, її зміст та умови використання. Сутність контрактної форми оплати праці.

Форми додаткової заробітної плати, особливості їх застосування на підприємствах з різними формами власності. Форми та системи преміювання на підприємстві. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності.

Методичні інструменти аналізу чисельності та фонду оплати праці

підприємства.

Зміст плану з праці та порядок його розробки. Обґрунтування потреби підприємства у трудових ресурсах. Штатний розклад, його призначення та порядок складання. Методи планування фонду оплати праці.

Шляхи раціоналізації витрат у складі фонду оплати праці підприємства.

Сутність активів підприємства та їх місце в системі ресурсного забезпечення діяльності підприємства. Класифікація активів підприємства. Характеристики підприємства, що визначають особливості формування його активів.

Поняття, склад та класифікація необоротних активів підприємства. Особливості необоротних активів підприємства як складової його ресурсів.

Сутність, класифікація та особливості відтворення основних засобів підприємства. Амортизація як інструмент відтворення основних засобів та джерело формування фінансових ресурсів: поняття, методи нарахування. Методичні інструменти оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства.

Нематеріальні активи підприємства: сутність, класифікація, призначення, особливості формування та відтворення.

Довгострокові фінансові інвестиції підприємства: поняття, класифікація, методи оцінки.

Оборотні активи підприємства: економічна сутність та класифікація. Відмітні характеристики оборотних активів як складової ресурсів підприємства. Поняття та особливості кругообороту оборотних активів підприємства. Сутність та методика оцінки виробничого, операційного і фінансового циклів підприємства.

Запаси як складова ресурсного забезпечення підприємства: сутність, класифікація, види вартості та методи оцінювання вибуття.

Дебіторська заборгованість підприємства як складова економічних ресурсів підприємства: сутність, склад, види вартості, призначення та класифікація.

Сутність і класифікація грошових активів підприємства та їх еквівалентів. Відмітні особливості грошових активів як складової майнових ресурсів підприємства. Особливості кругообороту грошових активів підприємства та інструменти його забезпечення.

Методичні інструменти аналізу активів підприємства.

Обґрунтування планового обсягу активів підприємства: завдання, етапи та методи.

Резерви прискорення оборотності активів підприємства.

Фінансові ресурси підприємства: сутність, склад, класифікація та джерела формування. Місце фінансових ресурсів у складі ресурсів підприємства. Відмітні характеристики підприємства, що визначають особливості формування його фінансових ресурсів. Кругооборот фінансових ресурсів підприємства в процесі формування його капіталу.

Капітал як складова ресурсів підприємства: характеристика сутності з різних позицій різних підходів та принципи його формування. Класифікація капіталу

підприємства.

Власний капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування залежно від основних характеристик підприємства.

Позиковий капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування залежно від основних характеристик підприємства.

Кредитування як механізм формування позикового капіталу підприємства: поняття, принципи, завдання. Особливості, форми та інструменти банківського і небанківського кредитування підприємства.

Поняття структури та вартості капіталу підприємства. Методичні підходи до оцінки ефекту фінансового важеля та середньозваженої вартості капіталу.

Аналіз капіталу підприємства: поняття, завдання, етапи та основні методи.

Планування обсягу і структури капіталу підприємства: сутність, етапи та методи.

Резерви зростання капіталу підприємства.

Сутність поняття витрати, поточні витрати та капітальні витрати підприємства, виробнича собівартість продукції, робіт, послуг. Взаємозв'язок та взаємообумовленість ресурсів і поточних витрат підприємства.

Класифікація поточних витрат. Особливості складу поточних витрат в окремих галузях економіки.

Показники собівартості продукції (робіт, послуг) та порядок їх обчислення. Поняття калькулювання продукції (робіт, послуг) підприємства. Вибір калькуляційних одиниць. Калькулювання повних витрат на виробництво продукції (робіт, послуг). Методи калькулювання собівартості. Управління поточними витратами за системою "директ-костинг", сфера застосування, можливості використання, порядок обчислення витрат при одно- та багатоступеневому розподілі маржинального доходу. Особливості калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) на підприємствах окремих галузей.

Методичні інструменти аналізу поточних витрат підприємства. Зміст і механізм дій виробничого левериджу. Фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства. Шляхи раціоналізації складу витрат підприємства.

Методи планування поточних витрат підприємства. Кошторис витрат виробництва: поняття, склад та методика складання.

Резерви раціоналізації поточних витрат підприємства.

Доходи підприємства в системі економічних показників його діяльності. Класифікація доходів підприємства.

Сутність, механізм формування доходів від операційної діяльності підприємства. Особливості формування доходів від операційної діяльності в окремих галузях господарювання. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності.

Цінова політика підприємства як фактор формування його доходів від реалізації продукції (робіт, послуг): сутність та етапи розроблення. Характеристика ціноутворюючих факторів. Методи ціноутворення. Напрями забезпечення ефективності цінової політики.

Методичні інструменти планування та аналізу доходів підприємства.

Планування доходів підприємства: поняття, завдання і послідовність. Етапи планування доходів підприємства. Методи планування доходів підприємства: особливості та умови їх застосування.

Поняття та класифікація резервів зростання доходів підприємства.

Поняття та види фінансових результатів діяльності підприємства. Місце прибутку в системі економічних показників діяльності підприємства. Сутність, функції та значення прибутку, джерела його утворення. Механізм формування чистого прибутку підприємства у взаємозв'язку з основними видами його діяльності.

Показники рентабельності підприємства та фактори, що їх визначають.

Методичні інструменти обґрунтування та аналізу прибутку підприємства.

Резерви зростання прибутку підприємства: поняття, класифікація, методика оцінки.

Використання чистого прибутку підприємства.

Поняття ефекту як результату діяльності підприємства, аналітичного показника і критерію оцінки діяльності підприємства. Види ефекту. Ефективність діяльності підприємства: сутність, основні характеристики. Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. Поняття та систематизація показників ефективності діяльності підприємства.

Особливості оцінки ефективності основних видів діяльності підприємства: операційної, інвестиційної та фінансової. Оцінка ефективності інвестиційних та інноваційних проектів підприємства.

Методи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства.

Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.

Поняття фінансово-майнового стану підприємства, мета і завдання його дослідження. Основні елементи, що визначають фінансово-майновий стан підприємства.

Поняття та методи оцінки фінансово-майнового стану підприємства. Горизонтальний (трендовий) аналіз. Вертикальний (структурний) аналіз. Порівняльний (просторовий) аналіз. Аналіз фінансових коефіцієнтів (R-аналіз). Факторний аналіз. Експрес-метод діагностики фінансово-майнового стану.

Сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства. Показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. Сутність поняття фінансової стійкості підприємства. Класифікація фінансової стійкості підприємства. Показники оцінки фінансової стійкості підприємства. Сутність рентабельності діяльності підприємства. Показники оцінки ділової активності підприємства. Комплексне оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.

Інтегральна оцінка фінансово-майнового стану підприємства. Вимоги до інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства. Послідовність етапів здійснення інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства.

Поняття «розвиток»; його роль, місце і значення в господарській діяльності. Видова класифікація процесів розвитку. Еволюційна та революційна концепція розвитку підприємства. основні форми розвитку підприємства.

Концепції розвитку підприємств. Сучасні моделі розвитку підприємств. Методичний інструментарій аналізу процесів розвитку на підприємстві. Особливості

управління підприємством за кожною моделлю розвитку.

Сутнісна характеристика та організаційні форми трансформації підприємств (організацій) та об'єднань.

Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації підприємств. Методичні підходи до визначення ефективності трансформації господарюючих суб'єктів. Вітчизняний і зарубіжний досвід трансформації та реструктуризації підприємств.

Сутність і фази розгортання кризи. Фактори, що обумовлюють виникнення кризи. Банкрутство підприємства як результат розвитку кризових явищ в його діяльності. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства. Види банкрутства підприємства. Методичні підходи до визначення ймовірності кризи на підприємстві. Інститут банкрутства: сутність, цілі та завдання. Процедура розгляду та прийняття рішення у справі про банкрутство підприємства.

Загальна характеристика процесу ліквідації збанкрутілого суб'єкта господарювання. Оцінювання та продаж майна підприємства-банкрута. Черговість задоволення вимог кредиторів у процесі ліквідаційної процедури.

Цілі та форми санації. Відмітні особливості досудової та судової санації (фінансового оздоровлення). Зміст плану санації. Класифікація санаційних заходів.

Генезис формування та сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, її місце і роль в системі управління підприємством. Система показників економічної безпеки підприємства. Оцінювання рівня економічної безпеки підприємства.

Методи моніторингу економічної безпеки підприємства. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Охарактеризувати підприємство як суб'єкт господарювання, його місце в системі сучасних економічних відносин.

2. Визначити цільові характеристики діяльності підприємства, їх класифікацію, вимоги до формування.

3. Визначити суть поняття "номенклатура та асортимент продукції, що виробляється", "товарна", "валова", "чиста", "реалізована продукція", "валовий оборот підприємства".

4. Проаналізувати умови та критерії оптимізації обсягів випуску продукції (робіт, послуг) у конкурентному середовищі.

5. Визначити суть поняття виробничої потужності підприємства, його структурних підрозділів, окремих ланок, основного виду обладнання.

6. Охарактеризувати взаємозв'язок окремих елементів ресурсного потенціалу підприємства та критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу.

7. Надати характеристику систем та форм оплати праці.

8. Визначити сутність активів підприємства та їх місце в системі ресурсного забезпечення діяльності підприємства.
9. Охарактеризувати фінансові ресурси підприємства, їх склад, класифікацію та джерела формування.
10. Визначити сутність поняття витрати, поточні витрати та капітальні витрати підприємства, виробнича собівартість продукції, робіт, послуг.
11. Пояснити особливості формування доходів від операційної діяльності в окремих галузях господарювання.
12. Надати характеристику видів фінансових результатів діяльності підприємства, функцій прибутку, джерел його утворення.
13. Визначити особливості оцінки ефективності основних видів діяльності підприємства: операційної, інвестиційної та фінансової.
14. Визначити сутність поняття фінансово-майнового стану підприємства, мету і завдання його дослідження.
15. Охарактеризувати поняття «розвиток»; його роль, місце і значення в господарській діяльності.
16. Проаналізувати фактори, що обумовлюють виникнення кризи та методи моніторингу економічної безпеки підприємства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / М. В. Афанасьєв, А. Б. Гончаров ; [за ред. М. В. Афанасьєва]. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2003. – 410 с.
2. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2003. – 608 с.
3. Економіка підприємства : підручник / І. О. Чаюн, Г. М. Богославець, Л. Л. Стасюк та ін. ; за заг. ред. проф. Н. М. Ушакової. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 569 с.
4. Економіка підприємства : підручник / за ред. А. В. Шегди. – К. : Знання, 2006. – 615 с.
5. Фінанси підприємства : підручник / кер авт. колект. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 3-є вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2000.
6. Фінанси підприємства : підручник / Л. О. Гуляєва, Н. А. Гринюк та ін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 491 с.
7. Финансовый менеджмент: теория и практика : учебник / под ред. Е. С. Стояновой. – М. : Изд. "Перспектива", 1999. – 656 с.
8. Харів П. С. Економіка підприємства : збірник задач і тестів / П. С. Харів. – К. : Знання-Прес, 2001. – 301 с.
9. Шаповал В. Економіка підприємства. Уведення в спеціальність / В. Шаповал. – Дніпропетровськ : ДУЕП, 2002. – 286 с.
10. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфуліна. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 176 с.

Допоміжні

1. Абрютіна М. С. Финансовый анализ коммерческой деятельности : учебн. пособ. / М. С. Абрютіна. – М. : Финпресс, 2002.
2. Андрощук Г. А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны / Г. А. Андрощук. – К. : Изд. Дом "Ин Юре", 2000. – 398 с.
3. Баранов В. В. Финансовый менеджмент. Механизмы финансового управления предприятиями в традиционных и наукоемких отраслях : учебн. пособ. для вузов / В. В. Баранов. – М. : Дело, 2002.
4. Бойчик І. М. Економіка підприємства: навч. посібн. / І. М. Бойчик. – К. : Атіка, 2007. – 528 с.
5. Бочаров В. В. Финансовый анализ / В. В. Бочаров. – СПб. : Питер, 2001.
6. Бригхэм Ю. Ф. Финансовый менеджмент / Ю. Ф. Бригхэм, М. С. Эрхардт : пер. с англ. – СПб. ; М. ; Нижний Новгород ; Воронеж : Питер, 2007. – 959 с.
7. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Дж. К. Ван Хорн / гл. ред. сер. Я. В. Соколов ; пер. с англ. – М. : Финансы и статистика, 2001.
8. Економіка підприємства / за ред. І. М. Бойчук. – К. : Каравела; Львів : Новий Світ, 2009. – 292 с.
9. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності / О. Кононенко. – Х. : Фактор, 2012. – 144 с.
10. Круш П. В. Економіка підприємства : навч. посібн. / П. В. Круш, В. І. Подвігіна та ін. – К. : Ельга-Н ; КНТ, 2007. – 777 с.
11. Остапенко В. В. Финансы предприятия учебн. пособ. / В. В. Остапенко. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Омега-Л, 2007. – 302 с.
12. Чаюн І. О. Планування виробничої програми та її ресурсне забезпечення / І. О. Чаюн, І. Ю. Бондар. – К. : КНТЕУ, 2011. – 126 с.
13. Швецов В. П. Экономические основы предпринимательской деятельности. – М. : Экономика, 2000. – 196 с.
14. Шершньова З. Є. Стратегія управління / З.Є. Шершньова. – К. : КНЕУ, 2003.

Інформаційні ресурси

71. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
72. Сайт Мега-Нау. – Режим доступу : www.nau.kiev.ua.
73. Сайт Право. Україна. – Режим доступу : www.legal.com.ua.
74. Сайт Укрправо. – Режим доступу : www.ukrpravo.com.

3.8 ПРАВО (ПРАВОЗНАВСТВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО. ТРУДОВЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО)

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- визначення понять і категорій, що характеризують базові елементи механізму правового регулювання;
- форми, функції держави і структурні елементи її механізму;

- перелік профілюючих, спеціальних і комплексних галузей права України, їх ідентифікуючі ознаки;
- назви, структуру і зміст основних положень найважливіших законодавчих актів України;
- види юридичної; відповідальності, їх юридичну природу та відмінності;
- складові системи судових і правоохоронних органів, їх призначення;
- основний зміст стадій цивільного, господарського і кримінального процесу.
- сутність адміністративного права, його зв'язок з державним управлінням;
- чинне адміністративне законодавство;
- функції та принципи державного управління;
- систему виконавчої влади, правове положення суб'єктів, що її здійснюють;
- форми та методи державного управління;
- поняття та види адміністративного примусу та адміністративної відповідальності;
- поняття та принципи адміністративного процесу, його структуру;
- засоби забезпечення законності;
- спеціальні адміністративно-правові режими;
- особливості галузевого та міжгалузевого управління;
- поняття трудового права як галузі права України та його місце в системі права України;
- поняття і класифікація джерел трудового права;
- правові форми працевлаштування;
- правове регулювання колективного і трудового договорів;
- робочий час та час відпочинку;
- порядок оплати праці; охорона праці;
- дисциплінарна та матеріальна відповідальність;
- трудові спори та порядок їх вирішення;
- контроль за дотриманням законодавства про працю;
- поняття та види господарської діяльності;
- державне регулювання господарської діяльності;
- суб'єкти господарської діяльності;
- організація господарської діяльності;
- припинення діяльності юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності;
- правовий режим майна суб'єктів господарювання;
- договори у сфері господарської діяльності;
- поняття та види зовнішньоекономічної діяльності;
- способи та механізми захисту прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

уміти:

- знаходити в системі законодавства необхідний для вирішення конкретної юридичної ситуації нормативно-правовий акт;
- виокремлювати елементи структури окремої норми права (гіпотезу, диспозицію і санкцію);
- тлумачити зміст норми права, використовуючи базові поняття правознавства;
- аналізувати поведінку суб'єкта права під кутом зору наявності її елементів складу правопорушення;
- тлумачити та застосовувати чинне адміністративне законодавство;
- правильно використовувати в практичній діяльності методи державного управління;
- готувати акти державного управління та приймати управлінські рішення, юрисдикційні та інші акти;
- здійснювати функції щодо забезпечення законності в державному управлінні, при розгляді справ про адміністративні правопорушення;
- знання і навички в галузі трудового права на основі розгляду управлінських ситуацій;
- орієнтуватися у чинному трудовому законодавстві, правильно його тлумачити і застосовувати на практиці при розробці комплексного підходу управління;
- визначати цілі, завдання, принципи, інструментарій трудового права;
- керуватись нормами і принципами діючого трудового законодавства і локальних нормативних актів у адміністративній та управлінській діяльності, при розробці трудових ресурсів;
- зважати на юридичні обмеження в процесі стратегічного планування;
- усвідомлювати свою професійну приналежність, зважаючи на отриманні знання трудових норм, які уявляють собою основу управління;
- аналізувати і прораховувати управлінську ситуацію на підприємстві з юридичної точки зору;
- вміти розв'язати конкретні господарські ситуації на базі національного та міжнародного законодавства;
- розвивати правове мислення щодо реалізації господарського права в обраній сфері діяльності;
- усвідомлювати відповідальність при здійсненні юридично значимих дій.

мати компетенції:

- застосовувати чинне трудове законодавство в управлінській діяльності при підборі і призначенні службовців, в питаннях оцінки трудової діяльності працівників;
- укладати і змінювати трудові договори, а також припиняти їх дію;
- складати проекти колективних договорів, враховуючи оцінку існуючих ресурсів і майбутніх потреб працівників;

- вирішувати колективні та індивідуальні трудові спори, що можуть виникнути в менеджерській діяльності;
- складати висновки і подавати пропозиції щодо правомірності накладення матеріальної та дисциплінарної відповідальності;
- взаємодіяти з державними органами, що здійснюють нагляд за дотриманням законодавства про працю.
- застосовувати фундаментальні знання з господарського права в економіці підприємства, менеджменті, маркетингу, операціях на валютному та фондовому ринках, зовнішньоекономічній діяльності.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Основні теорії походження держави і права. Поняття й ознаки держави. Поняття функцій держави. Внутрішні і зовнішні функції держави. Класифікація держав за їхньою ознакою (форми правління, державного устрою, політичні режими). Державний механізм. Державний апарат. Правова держава: поняття та її ознаки, шляхи формування правової держави в Україні.

Основні значення терміна «право». Право у загальносоціальному розумінні. Право як об'єктивна категорія, його поняття та співвідношення з іншими основними видами соціальних норм. Основні ознаки, властивості, характерні риси права. Зв'язок права і держави. Взаємодія правових техніко-технологічних норм у сфері торговельно-економічної діяльності. Суб'єктивне право та його співвідношення з правом в об'єктивному розумінні.

Поняття та основні ознаки, що характеризують норми права. Структура правової норми: гіпотеза, диспозиція, санкція. Співвідношення структури норм права та структурних частин нормативного акта. Класифікація норм права та їхніх елементів.

Поняття джерела права, його різні значення. Система джерел (форм) права. Нормативні акти як джерела права та їхня система. Закон як основне джерело права у правовій державі, підзаконні нормативні акти. Межі дії нормативних актів. Дія нормативного акта у часі, порядок набрання чинності актом, зворотна сила закону. Дія нормативного акта у просторі, екстериторіальність. Дія нормативного акта за колом осіб, імунітет та його різновиди. Систематизація законодавства: поняття, форми.

Поняття системи права. Поняття галузі права. Предмет, метод та юридичний режим регулювання як класифікаційні підстави галузевої систематизації правових норм. Основні галузі права та загальна характеристика їхнього змісту та джерел: конституційне, цивільне, трудове, адміністративне, фінансове, сімейне, земельне, кримінальне, цивільне процесуальне, арбітражне процесуальне, кримінально-процесуальне, кримінально-виконавче. Система права та система законодавства, комплексні галузі права. Підгалузі права та правові інститути. Правотворення як процес самоорганізації права.

Поняття, форми та способи реалізації норм права. Взаємозв'язок норми права та правовідносин. Поняття та структура (елементи) правовідносин: учасники, їхні суб'єктивні права та обов'язки, об'єкт правовідносин. Юридичні

факти. Застосування права як форма його реалізації. Стадії процесу застосування норм права. Поняття тлумачення норм права. Види і способи тлумачення права.

Поняття законності, правопорядку, суспільного порядку та дисципліни. Гарантії законності. Правова культура: зв'язок із загальною культурою. Види правової культури. Правомірна поведінка і правопорушення. Правопорушення як підстави юридичної відповідальності. Склад правопорушення, зміст його елементів. Види правопорушень. Загальне поняття юридичної відповідальності. Мета і принципи юридичної відповідальності. Основні види юридичної відповідальності.

Поняття цивільного права. Цивільно-правові відносини: майнові відносини, особисті немайнові відносини. Метод цивільно-правового регулювання. Об'єкти цивільно-правових відносин. Джерела та система цивільного права. Відносини власності: поняття та зміст права власності. Види форм власності.

Суб'єкти цивільного права. Громадяни(фізичні особи), їхні основні юридичні властивості як суб'єктів цивільно-правових відносин. Поняття та зміст цивільно-правової правоздатності і дієздатності громадян: повна, неповна, часткова. Обмеження дієздатності. Визнання громадянина недієздатним. Спеціальна правосуб'єктність юридичних осіб. Органи юридичних осіб. Порядок виникнення, реорганізації та ліквідації юридичних осіб.

Поняття та кваліфікація(види)угод. Умови дійсності цивільно-правових угод. Форма угод: усна та письмова, їхні різновиди. Правові аспекти додержання відповідної форми угоди. Визнання угоди недійсною та правові наслідки виконання недійсної угоди. Реституція та варіанти вирішення питання про її застосування. Застосування реституції до конкретних випадків порушення умов дійсності угод. Види недійсних угод. Поняття представництва. Сфера та межі дії представництва(представника). Підстави, за яких виникають повноваження з представництва. Доручення. Форма і строк доручення. Передоручення. Припинення доручення. Наслідки скасування доручення.

Поняття цивільно-правового зобов'язання. Суб'єкт, предмет та підстави виникнення зобов'язань. Цивільно-правовий договір як підстава виникнення зобов'язань. Види зобов'язань (договорів). Процес (порядок) укладання договору. Загальні умови виконання зобов'язань. Способи забезпечення виконання зобов'язань: неустойка, застава, порука,завдаток,гарантія. Припинення зобов'язань,способи припинення зобов'язань. Поняття,підстави та умови відповідальності за порушення зобов'язань. Види цивільно-правової відповідальності.

Загальна характеристика сімейного права як галузі права. Джерела, система та завдання сімейного права України. Порядок і умови укладання шлюбу. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя. Припинення шлюбу. Недійсність шлюбу. Загальні положення. Особисті права та обов'язки батьків і дітей. Права батьків і дітей на майно. Аліментні обов'язки батьків і дітей та інших членів сім'ї і родичів. Усиновлення (удочеріння).

Поняття і структура кримінального права. Підстави кримінальної

відповідальності. Поняття злочину, характеристика складу злочину як його юридичного вираження. Об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона злочину. Обставини, що виключають суспільну небезпеку і протиправність діяння (необхідна оборона, крайня необхідність). Стадії розвитку умисного злочину. Співучасть у злочині. Покарання, його мета. Види покарань. Обставини, що пом'якшують відповідальність. Обставини, що обтяжують відповідальність. Особлива частина кримінального права. Класифікація злочинів.

Адміністративне право як галузь права. Предмет адміністративного права. Метод адміністративного права. Система адміністративного права. Адміністративне право та інші галузі права. Поняття, види та особливості адміністративно-правових норм. Джерела адміністративного права. Адміністративно-правові відносини.

Поняття та загальна характеристика суб'єктів адміністративного права. Громадяни як суб'єкти адміністративного права. Президент України як суб'єкт адміністративного права. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права. Державні службовці як суб'єкти адміністративного права. Об'єднання громадян як суб'єкти адміністративного права.

Поняття та ознаки адміністративного примусу. Класифікація заходів адміністративного примусу. Заходи адміністративного запобігання. Заходи адміністративного припинення. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності, її відмінність від інших видів юридичної відповідальності.

Адміністративне правопорушення: поняття, юридичний склад та характеристика. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення.

Адміністративно-правове регулювання у сфері економіки. Адміністративно-правове регулювання у галузі підприємництва. Адміністративно-правове регулювання у сфері захисту економічної конкуренції. Адміністративно-правове регулювання у сфері промисловості. Адміністративно-правове регулювання в галузі фінансів. Адміністративно-правове регулювання у сфері інфраструктури. Адміністративно-правове регулювання в сфері забезпечення обороноздатності країни. Адміністративно-правове регулювання у сферах національної безпеки та охорони державного кордону. Адміністративно-правове регулювання у галузі зовнішньої політики. Публічне адміністрування у сфері внутрішніх справ. Адміністративно-правове регулювання в сфері юстиції.

Адміністративно-правове регулювання у галузі освіти і науки, молоді та спорту. Адміністративно-правове регулювання у галузі культури. Адміністративно-правове регулювання охорони здоров'я населення.

Адміністративно-правове регулювання в сфері соціального захисту населення.

Поняття та предмет та значення трудового права. Джерела трудового права.

Коллективні договори і угоди. Укладення трудового договору. Зміна трудового договору. Припинення трудового договору. Робочий час та час відпочинку. Оплата праці. Гарантійні та компенсаційні виплати. Дисципліна

праці. Матеріальна відповідальність. Охорона праці. Трудові спори. Нагляд і контроль за додержанням трудового законодавства.

Поняття та види господарської діяльності. Державне регулювання господарської діяльності в Україні. Суб'єкти господарської діяльності. Організація господарської діяльності. Припинення юридичних осіб та підприємницької діяльності фізичних осіб. Правовий режим майна суб'єктів господарювання. Загальні положення про договори у сфері господарської діяльності. Договори про передачу майна у власність. Договори про передачу майна в користування. Договори про виконання робіт. Договори на надання послуг. Зобов'язання про спільну діяльність. Договори про створення юридичної особи. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Захист прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Основні теорії походження держави і права.
2. Поняття й ознаки держави.
3. Поняття функцій держави. Внутрішні і зовнішні функції держави.
4. Класифікація держав за їхньою ознакою (форми правління, державного устрою, політичні режими).
5. Державний механізм.
6. Державний апарат.
7. Правова держава: поняття та її ознаки, шляхи формування правової держави в Україні.
8. Основні значення терміна «право».
9. Право у загальносоціальному розумінні.
10. Право як об'єктивна категорія, його поняття та співвідношення з іншими основними видами соціальних норм.
11. Основні ознаки, властивості, характерні риси права.
12. Зв'язок права і держави.
13. Взаємодія правових техніко-технологічних норм у сфері торговельно-економічної діяльності.
14. Поняття та основні ознаки, що характеризують норми права.
15. Структура правової норми: гіпотеза, диспозиція, санкція.
16. Співвідношення структури норм права та структурних частин нормативного акта.
17. Класифікація норм права та їхніх елементів.
18. Поняття джерела права, його різні значення.
19. Система джерел (форм) права.
20. Нормативні акти як джерела права та їхня система.
21. Закон як основне джерело права у правовій державі, підзаконні нормативні акти.
22. Межі дії нормативних актів.
23. Дія нормативного акта у часі, порядок набрання чинності актом,

зворотна сила закону.

24. Дія нормативного акта у просторі, екстериторіальність.
25. Дія нормативного акта за колом осіб, імунітет та його різновиди.
26. Систематизація законодавства: поняття, форми.
27. Поняття системи права.
28. Поняття галузі права.
29. Предмет, метод та юридичний режим регулювання як класифікаційні підстави галузевої систематизації правових норм.
30. Основні галузі права та загальна характеристика їхнього змісту та джерел.
31. Система права та система законодавства, комплексні галузі права.
32. Підгалузі права та правові інститути.
33. Правотворення як процес самоорганізації права.
34. Поняття, форми та способи реалізації норм права.

35. Взаємозв'язок норми права та правовідносин.
36. Поняття та структура (елементи) правовідносин: учасники, їхні суб'єктивні права та обов'язки, об'єкт правовідносин.
37. Юридичні факти.
38. Застосування права як форма його реалізації.
39. Стадії процесу застосування норм права.
40. Поняття тлумачення норм права.
41. Види і способи тлумачення права.
42. Поняття законності, правопорядку, суспільного порядку та дисципліни.
43. Гарантії законності.
44. Правова культура: зв'язок із загальною культурою.
45. Види правової культури.
46. Правомірна поведінка і правопорушення.
47. Правопорушення як підстави юридичної відповідальності.
48. Склад правопорушення, зміст його елементів.
49. Види правопорушень.
50. Загальне поняття юридичної відповідальності..
51. Мета і принципи юридичної відповідальності.
52. Основні види юридичної відповідальності.
53. Поняття цивільного права.
54. Цивільно-правові відносини: майнові відносини, особисті немайнові відносини.
55. Метод цивільно-правового регулювання.
56. Об'єкти цивільно-правових відносин.
57. Джерела та система цивільного права.
58. Відносини власності: поняття та зміст права власності.
59. Види форм власності.
60. Суб'єкти цивільного права.
61. Громадяни(фізичні особи), їхні основні юридичні властивості як

суб'єктів цивільно-правових відносин.

62. Поняття та зміст цивільно-правової правоздатності і дієздатності громадян: повна, неповна, часткова.

63. Обмеження дієздатності.

64. Визнання громадянина недієздатним.

65. Спеціальна правосуб'єктність юридичних осіб.

66. Органи юридичних осіб.

67. Порядок виникнення, реорганізації та ліквідації юридичних осіб.

68. Поняття та кваліфікація(види)угод.

69. Умови дійсності цивільно-правових угод.

70. Форма угод: усна та письмова, їхні різновиди.

71. Правові аспекти додержання відповідної форми угоди.

72. Визнання угоди недійсною та правові наслідки виконання недійсної угоди.

73. Реституція та варіанти вирішення питання про її застосування.

74. Застосування реституції до конкретних випадків порушення умов дійсності угод.

75. Види недійсних угод.

76. Поняття представництва.

77. Сфера та межі дії представництва(представника).

78. Підстави, за яких виникають повноваження з представництва.

79. Доручення.

80. Форма і строк доручення.

81. Передоручення.

82. Припинення доручення.

83. Наслідки скасування доручення.

84. Поняття цивільно-правового зобов'язання.

85. Суб'єкт, предмет та підстави виникнення зобов'язань.

86. Цивільно-правовий договір як підстава виникнення зобов'язань.

87. Види зобов'язань (договорів).

88. Процес (порядок) укладання договору.

89. Загальні умови виконання зобов'язань.

90. Способи забезпечення виконання зобов'язань: неустойка, застава, порука,завдаток,гарантія.

91. Припинення зобов'язань,способи припинення зобов'язань.

92. Поняття,підстави та умови відповідальності за порушення зобов'язань.

93. Види цивільно-правової відповідальності.

94. Загальна характеристика сімейного права як галузі права.

95. Джерела, система та завдання сімейного права України.

96. Порядок і умови укладання шлюбу.

97. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя.

98. Припинення шлюбу.

99. Недійсність шлюбу.

100. Загальні положення.

101. Особисті права та обов'язки батьків і дітей.
102. Права батьків і дітей на майно.
103. Аліментні обов'язки батьків і дітей та інших членів сім'ї і родичів.
104. Усиновлення (удочеріння).
105. Поняття трудового права та трудових правовідносин.
106. Характеристика суспільних відносин, що формують предмет трудового права України.
107. Особливості методу трудового права України.
108. Джерела трудового права.
109. Колективний договір як джерело та інститут трудового права: поняття, зміст та порядок укладання.
110. Поняття та умови трудового договору і порядок їхнього встановлення.
111. Порядок укладення трудового договору; документи, необхідні для прийому на роботу. Форма трудового договору.
112. Види трудових договорів; контракт як різновид трудового договору.
113. Види (типологія) змін трудових правовідносин.
114. Умови, за якими визначається характер змін трудового договору.
115. Переведення працівника на іншу роботу.
116. Переміщення працівника на інше робоче місце.
117. Продовження роботи в нових істотно змінених умовах.
118. Поняття та класифікація підстав припинення трудового договору.
119. Загальні підстави припинення трудового договору.
120. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
121. Розірвання трудового договору з ініціативи власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу.
122. Розірвання трудового договору з ініціативи органів, що не є стороною договору.
123. Порядок звільнення.
124. Поняття робочого часу.
125. Види робочого часу.
126. Режим та облік робочого часу.
127. Ненормований робочий день.
128. Надурочні роботи.
129. Поняття та види часу відпочинку.
130. Щоденний та щотижневий відпочинок.
131. Святкові і неробочі дні.
132. Відпустки: поняття та їх види.
133. Щорічні відпустки.
134. Інші види відпусток.
135. Поняття та зміст трудової дисципліни.
136. Трудова дисципліна, внутрішній трудовий розпорядок як особлива частина правопорядку.
137. Нормативні акти, що регулюють внутрішній трудовий розпорядок і трудову дисципліну.

138. Основні обов'язки працівників.
139. Стимулювання за трудовим правом.
140. Трудові спори: поняття та класифікація.
141. Комісії по трудових спорах: їхня організація та компетенція.
142. Порядок розгляду трудових спорів у комісіях по трудових спорах.
143. Розгляд трудових спорів у суді.
144. Колективні трудові спори та порядок їхнього вирішення.
145. Державне управління(здійснення виконавчої влади) як державно-правова категорія та його місце в системі соціального управління.
146. Поняття адміністративно-правових відносин та адміністративного права.
147. Адміністративний примус у системі методів державного управління.
148. Адміністративно-деліктне право як підгалузь адміністративного права.
149. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності.
150. Підстави адміністративної відповідальності.
151. Характеристика адміністративного правопорушення.
152. Види адміністративних стягнень та їхній зміст.
153. Система адміністративних правопорушень.
154. Органи, що розглядають справи про адміністративні правопорушення.
155. Адміністративні правопорушення в системі торгівлі і громадського харчування.
156. Поняття, підстави і умови правомірності безпосереднього адміністративного примусу.
157. Система та види заходів безпосереднього адміністративного примусу.
158. Поняття і структура кримінального права.
159. Підстави кримінальної відповідальності.
160. Поняття злочину, характеристика складу злочину як його юридичного вираження.
161. Об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона злочину.
162. Обставини, що виключають суспільну небезпеку і протиправність діяння (необхідна оборона, крайня необхідність).
163. Стадії розвитку умисного злочину.
164. Співучасть у злочині.
165. Покарання, його мета.
166. Види покарань.
167. Обставини, що пом'якшують відповідальність.
168. Обставини, що обтяжують відповідальність.
169. Особлива частина кримінального права.
170. Класифікація злочинів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамась Г. О. Правознавство: навч. посіб. [для студ. усіх спец. вищ. навч. закл.] / Г.О. Атамась, А.П.Шелепов, А.М.Якутка // Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Л.: Вид-во нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2004.
2. Основи права України: навч. посіб. [для студ. неюрид. спец. вищ. навч. закл.] / В.Я. Буряк, О.В. Гришук, П.Ф. Гураль та ін.; В.Л. Ортинський (ред.). – 2-ге вид., переробл. і допов. – Л.: Оріяна–Нова, 2005.
3. Крегул Ю.І. Основи правознавства: навч. посіб. / Ю.І. Крегул. – К.: Київ. нац. торг-економ. ун-т, 2007.
4. Пастухов В.П. Основи правознавства: навч. посіб. / В.П. Пастухов, В.Ф. Пеньківський / В.П. Пастухов [ред.]. – К.: Алерта, 2005.
5. Правознавство : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / Наук.-метод. центр вищої освіти; Харк. нац. ун-т радіоелектроніки / Ю.Г. Борисенко (упоряд.). – Х.: ХНУРЕ, 2005.
6. Правознавство: підручник / А.І. Берлач, Д.О. Карпенко, В.С. Ковальський та ін.; В.В. Копейчиков (ред.), А.М. Колодій (ред.). – К.: Юрінком Інтер, 2004.
7. Білоус В.І., Правознавство: метод. вказівки з навч. дисципліни / В.І. Білоус, І.В. Дмитриченко, М.О. Філіппських. – Миколаїв: НУК, 2007.
8. Гончаренко В.Г. Правознавство. Словник термінів: навч. посіб./ В.Г. Гончаренко, Л.М. Астрова, А.М. Бірюкова, та ін. – К.: Юрисконсульт; КНТ, 2007.
9. Єрофеєнко Л.В. Правознавство: навч.-метод. посіб. / Л.В. Єрофеєнко, В.М. Бережний. – Х.: ХНАДУ; 2007.
10. Костенко О.Б. Основи правознавства: посібник [для вступників до вищ. навч. закл.] / О.Б. Костенко. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: ІнЮре, 2007.
11. Основи правознавства : Навчальний посібник/ За ред. В.В. Комарова. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2005.
12. Административное право Украины: учебник / под общ. ред. С.В. Кивалова. – Х.: Одиссей, 2004.
13. Адміністративна відповідальність (загальні положення та правопорушення у сфері обігу наркотиків): навч. посіб. / за аг. ред. д-ра юрид. наук, проф.. І.П. Голосніченка. – К.: КІВС, 2003.
14. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. / за аг. ред. доц. А.Т. Комзюка. – Х.: Ун-т внутр. справ, 1998.
15. Адміністративне право України: Академічний курс: підручник: У 2 т. / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Юрид. думка, 2004.
16. Адміністративне право України: навч. посіб. / Г.Г. Забарний, Р.А. Каложний, В.К. Шкарупа. – К.: Вид-во Паливода А.В., 2005.
17. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дяченко та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
18. Ващенко С.В. Основи адміністративного права (загальні поняття, категорії, схеми): навч. посіб. / С.В. Ващенко, М.М. Долгополова. – Запоріжжя: Юрид.ін-т МВС України, 2005.

19. Ведерніков Ю.А. Адміністративне право України: навч. посіб. / Ю.А. Ведерніков, В.К. Шкарупа. К.: Центр навч. л-ри, 2005.
20. Голосніченко І.П. Адміністративний процес: навч. посіб. / І.П. Голосніченко, М.Ф. Стахурський; за заг. ред. І.П. Голосніченка. – К.: ГАН, 2003.
21. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: Організаційноправові засади: монографія / Ю.П. Битяк. – Х.: Право, 2005.
22. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком інтер, 2004.
23. Хорощак Н.В. Адміністративні стягнення за законодавством України: монографія / Н.В. Хорощак. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004.
24. Кузьменко О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу: монографія / О.В. Кузьменко. – К.: Атіка, 2005.
25. Основи адміністративного судочинства в Україні: навч. посіб. для юрид. ф-тів та юрид. клінік / за заг. ред. Н.В. Александрової, Р.О. Куйбіди. – К.: Конус-Ю, 2006.
26. Крегул Ю.І. Адміністративне право України: навч. посіб. [практикум] / Ю.І. Крегул. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004..
27. Конституція України: зі змінами та доповненнями : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30..
28. Прокопенко В. І. Трудове право України: Підручник. – Х.: Консум, 1998.
29. Чаньшева Г. И., Болотина Н. Б. Трудовое право Украины: Учебник. – Х.: Одиссей, 1999.
30. Трудовое право в вопросах и ответах: Уч.-справ. пособие / Под ред. В. В. Жернакова. – Х.: Одиссей, 2004.
31. Венедиктов В. С. Трудовое право Украины: Уч. пособие. – Х.: Консум, 2004.
32. Трудове право України. Академічний курс: Підручник / За ред. П. Д. Пилипенка. – К., 2004.
33. Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Трудове право України: Підручник. – Х.: Видавництво «Фінн», 2009.
34. Зуб І. В., Ротань В. Г., Сонін О. Є. Науково-практичний коментар законодавства України про працю. – К., 2010.
35. Вінник О.М. Господарське право: навч. посіб.[для студ. вищ. навч. закл.] / О.М. Вінник. – 2-ге вид., змін. і допов. – К.: Прав.едність, 2008.
36. Кондратьєв В.О. Господарське законодавство: навч. посіб. / В.О. Кондратьєв; за ред. С.В. Дрожжиної. – К.: Ліра-К, 2009.
37. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за ред. В.М. Коссака. – К.: Істина, 2007.
38. Підприємницьке право: підручник / за ред. О.В. Старцева. – К.: Істина, 2007.
39. Підприємницьке право: практикум / Л.В. Ніколаєва, О.В. Старцев, П.М. Пальчук, О.О.Бакалінська. – К.: Істина, 2002. – 200с.

40. Щербина В.С. Господарське право: підручник / В.С. Щербина. – 4-те вид., переробл. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2009.
41. Конституція України [Текст] : зі змінами та доповненнями : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
42. Кодекс законів про працю України : закон України № 322–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
43. Про відпустки: закон України від 15.11.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 2. – Ст. 4.
44. Про оплату праці : закон України від 24.03.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17. – Ст. 121.
45. Про охорону праці: закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668.
46. Про колективні договори і угоди: закон України від 07.01.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – Ст. 361.
47. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: закон України» від 15 вересня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45.
48. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
49. Господарський кодекс України: закон України // ВВР України 2003, №18, №19–20, № 21–22, Ст. 144.
50. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: закон України від 15.05.2003 року № 755–IV//ВВР України.– 2003.– №31–32. – Ст. 263
51. Про природні монополії: закон України від 20.04.2000 року № 1682–III//ВВР України.–2000.–№30.–Ст.238
52. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 року №1560–XII/ /ВВР України. – 1991. – №47. – Ст.646
53. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: закон України від 14.05.1992 року №2343–XII// ВВР України. – 1992. – №31. – Ст.441
54. Про банки і банківську діяльність: закон України від 07.12.2000 року №2121–III//ВВР України. – 2001.–№5–6. – Ст.30
55. Про Національний банк України: закон України від 20.05.1999 року №679–XIV//ВВР України. – 1999. – №29. – Ст.238
56. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: закон України від 01.06.2000 року №1775–III//ВВР України. – 2000. – №36. – Ст. 299
57. Про зовнішньоекономічну діяльність: закон України від 16.04.1991 року №959–XIII//ВВР України. – 1991. – №29. – Ст. 377
58. Про Антимонопольний комітет України: закон України від 26.11.1993 року №3659–XII//ВВР України. – 1993. – №50. – Ст. 472
59. Про захист економічної конкуренції: закон України від 11.01.2001 року №2210–III// ВВР України. – 2001. – №12. – Ст.64
60. Про захист від недобросовісної конкуренції: закон України від 07.06.1996 року №236/96–ВР// ВВР України. – 1996. – №36.–Ст. 164.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

з організації та проведення державних екзаменів
освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
на здобуття кваліфікації «бакалавр з менеджменту»

*(для студентів 4 курсу всіх форм навчання
напрямку підготовки 6.030601 – Менеджмент
галузі знань 0306 – Менеджмент і адміністрування*

Укладачі: **ПИСАРЕВСЬКИЙ Ілля Матвійович**
ОБОЛЕНЦЕВА Лариса Володимирівна
АЛЕКСАНДРОВА Світлана Анатоліївна

Відповідальний за випуск *І. М. Писаревський*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання: *І. В. Волосожарова*

План 2013, поз. 443 М

Підп. до друку 05.10.2015
Друк на ризографі
Зам. №

Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 5,1
Тираж 50 пр.

Виконавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК 4705 від 28.03.2014 р.